

*Jag vill begrunda
dina befallningar
och tänka på dina
vägar.”* PS. 119:15

2009

FÖRDJUPNINGS-
BILAGA TILL
*Till Liv – evangelisk-
luthersk missionstidning*

2

Begrunda

- Allmänt prästadöme och offentligt predikoämbete ...* RUNE SÖDERLUND s. 4
Jubileumstal vid Evangelisk-lutherska kyrkans i Kenya 60-årsfirande WALTER OBARE OMWANZA s. 20
”Tre-själ” – missionsstrategi under utvärdering ERIK J ANDERSSON s. 27
Den kristne och samhället LARS-ÅKE NILSSON s. 33
Förespråkarens tjänst PETER HENRYSSON s. 39
Trons tecken MARTIN LUTHER s. 47

Varför visar sig Gud inte?

VI LEVER I EN EXHIBITIONISTISK TID. Det kan vi förstå genom hur unga människor kan förmås uppträda inför en web-kamera. Det är viktigt, heter det i olika sammanhang, att kunna sälja sig, att visa upp vad man har att erbjuda. I en tid som vår kan det ligga särskilt nära till hands att ställa frågan i rubriken ovan.

Så varför visar sig då inte Gud?

Vi hör det ofta: ”Om Gud bara hade visat sig för mig, skulle jag nog tro på honom. Men han gör ju inte det.” Det kan låta bestickande, men är det sant?

Det kan nog vara sant i något fall, men långt ifrån alltid. Människors självkänedom är inte fullständig. Jag undrar: Skulle det verkligen betyda något om vi fick klart för oss både att Gud finns och hurdan han är? Eller skulle vi kanske tvärtom rata kunskapen om Gud?

Utifrån Bibelns undervisning är det tveksamt om man kan säga att människan är särskilt uppskattande till vad hon vet om Gud. Paulus säger: ”Bevisen” i skapelsen är tillräckliga. Han påstår att människor ”i orättfärdighet undertrycker sanningen” om Guds existens och egenskaper (Rom 1:18). Det är ursynen – att inte vilja erkänna Gud som Gud (Rom. 1:21). Den moraliskt klandervärda otacksamheten till Gud ställer oss med skuld inför honom. ”Så

är de utan ursäkt” (Rom.1:20). Det gäller alla människor – även dem som inte har Bibeln. Problemet ligger därför inte i Guds uppenbarelse utan hos människan.

Jesus är inne på samma tankegång i liknelsen om Lasarus och den rike mannen (beträffande Guds uppenbarelse i Skriften, Luk. 16:19–31). Den rike mannen menade att någon från de döda borde gå till hans bröder och varna dem för platsen dit han själv kommit. Det beska svaret som Jesus låter Abraham ge är: De har Skriften. Det ska räcka. Den som har Bibeln är utan ursäkt. Även i liknelsen om såningsmannen är poängen att Guds ord inte alltid bär frukt hos dem som hör det.

Bibeln är med andra ord tydlig med att inte ens tillgång till Guds särskilda uppenbarelse i Ordet är en garanti för gensvar i tro. Det finns ingen automatik i att Ordets predikan producerar bestående tro. Förklaringen är otron, vår djupt rotade motvilja mot Gud och hans Ord. Bibeln talar till och med om vår fiendskap mot Gud (Kol. 1:21, Rom. 8:7).

Man skulle därför väl våga påstå att ett skäl till att Gud delvis döljer sig för oss är att vi människor inte svarar adekvat på det han redan har visat oss. Vårt gensvar är inte tillbedjan och tack utan ofta i stället nonchalans eller

ointresse. Därför talar Jesus också om att inte kasta pärlor för svin (Matt. 7:6). Ge svinen vad som helst ätbart och de stoppar det i sig, men ge dem inte pärlor. Sådana begriper de sig inte på. Det är inte det att Jesus inte vill kommunicera, men han vet hur svårflirtade vi är.

Därutöver finns det en annan dimension som kanske mindre uppmärksammats. Människan är skapad till Guds avbild – till att likna Gud själv. Något finare än så går inte att tänka sig. Människans potential är hisnande och bör inte underskattas. Det gör inte heller Gud.

Gud utrustade inte Adam och Eva med en karta över jordens tillgångar av fyndigheter av guld, olja eller järnmalm. De fick i stället själva leta. Inte heller fick de i skapelsen någon konstruktionsritning över JAS 39 Gripen eller iPhone 3G. Allt Gud sade till dem är att ”lägga jorden under sig”. Det har människorna också gjort och det har krävt nyfikenhet, ödmjukhet och systematiska studier liksom målmedvetenhet och hårt arbete. Det är ett sökande som Gud har välsignat. Det som Gud dolt i skapelsen har så blivit synligt och verkligt. Vi häpnar och nyttjar förundrat dessa gåvor. Guds stora gåvor ligger delvis dolda för ögat, men det är gåvor från honom. Och vi finner dem inte utan att leta.

Gud vet vad vi kan och därför har han dolt så mycket för oss. Det är som om Gud vill leka med oss, som man leker ”gömma nyckeln” med barn. Det kan vara mycket spännande för

barnen på ett kalas att leta och det blir ett förtjust tjut när någon hittar den gömda nyckeln. Men tanken är aldrig att barnen skulle tvingas gå hem utan att nyckeln alls har hittats. Nyckeln är gömd för att hittas – inte för att förbli gömd.

Så är det också med Guds gömda gåvor och med Gud själv. Gud döljer sig inte för att förbli dold utan för att finnas – av den som söker. Om Gud gömmer sig för oss är det för att glädjen ska bli så mycket större när vi funnit honom.

Genom Bibeln går det följdriktigt också en ton som lockar till sökande. Att söka Gud är inte en bagatell. Inte heller är det trivialt att finna Gud. Det är tvärtom det största som kan hända en människa (Matt. 13:44).

Gud visar sig i sin skapelse och sitt Ord. Det är dock inte detsamma som att vi ser det eller ens vill se det. Vi bär på ett faktiskt ointresse för Gud. Men det kan vara så att vi inte förstått den förkärlek Gud har för att se oss sökande treva oss fram till honom (Apg. 17:27). Kunskap om världen eller Guds vägar kommer nämligen inte till oss per automatik. Så är det inte inrättat. Vi kan inte räkna med att få sådan kunskap utan viss ansträngning över tid. Därför säger Jesus: ”Sök och ni ska finna” (Matt. 7:7). Men det är inte detsamma som att Gud inte alls visar sig.

PETER HENRYSSON

Redaktör

Allmänt prästadöme och offentligt predikoämbete i urkyrkan, reformationen och nutiden

FÖRORD

För att förstå vissa accentueringar i framställningen bör man känna till att den är utarbetad bl. a. för att tjäna som underlag för samtal mellan högkyrkliga, gammalkyrkliga och lågkyrkliga grupper angående prästvigningens betydelse och lekmanpredikans berättigande.

A. URKYRKAN

Alla kristna kan alltså sägas vara präster.

Förutsättningslöshet

Varje försök att göra sig en bild av hur det vi kallar ”det kyrkliga ämbetet” fungerade i urkyrkan måste i mycket hög grad innebära en övning i förutsättningslöshet. Risker är överhängande, att man försöker läsa in i de nytestamentliga texterna sådant som faktiskt inte står där. Många kan tänkas *vilja* se en så stark kontinuitet som möjligt mellan vad man finner i Nya testamentet och vad man är van vid i sitt eget samfund i nutiden, så att man därigenom hindras från att se, vad Nya testamentet *verkligen* säger.

Material

Då vi nu skall försöka att göra oss en bild av förhållandena i urkyrkan, begränsar vi oss till vad som går att få fram ur själva Nya testamentet, i första hand brevlitteraturen och Apostlagärningarna. Vi avstår medvetet från

att överskrida de nytestamentliga ramarna, vilket skulle ske om vi gick in t.ex. på de s.k. apostoliska fädernas skrifter. Man bör vara medveten om att en hel del som skrivits om ämbetet i den tidiga kyrkan mera har byggts på de apostoliska fädernas skrifter (t.ex. Ignatiusbrevet) än på Nya testamentet.

Allmänt prästadöme

”Ni skall vara mig ett rike av präster och ett heligt folk” (2 Mos. 19:6). Det budskapet från Herren fick Mose att frambära till Israels folk. Med tydlig anspelning på detta sägs det i 1 Petr. 2 att de kristna skall vara ”ett heligt prästerskap, som skall frambära andliga offer” (v. 5) samt att de är ”ett utvalt släkte, ett konungligt prästerskap, ett heligt folk, ett egendomsfolk” för att de skall ”förkunna hans härliga gärningar” som kallat dem ”från mörkret till sitt underbara ljus” (v. 9).

Även på tre ställen i Uppenbarelseboken betecknas de kristna som präster. Redan i kap. 1 v. 6 sägs, att Jesus gjort dem ”till ett kungadöme, till präster åt sin Gud och Fader”. I kap. 5 lovsjungs Lammet av de fyra väsendena (som torde representera hela skapelsen) samt de tjugofyra äldste (antagligen representanter för det gamla och det nya förbundet) för

att det med sitt blod köpt människor av alla folkslag och gjort dem ”till ett kungadöme och till präster” (v. 10). Den tredje gången ett liknande uttryckssätt möter är i Upp. 20, där det om dem som är delaktiga i den första uppståndelsen heter, att ”de skall vara Guds och Kristi präster och skall få regera med honom de tusen åren” (v. 6).

De ställen vi nu har nämnt från 1 Petr. och Upp. bildar grundval för talet om det ”allmänna” eller det ”andliga” prästadömet¹ som alla kristna tänkes tillhöra. De uppgifter som på de anförda ställena tillskrives detta konungliga prästerskap är att frambära andliga offer, förkunna Guds härliga gärningar samt regera tillsammans med Kristus.

Alla kristna kan alltså enligt Nya testamentet sägas vara präster. Det grekiska ord som här översatts med präst är *hiereus*. Vi kan nu bortse från att det svenska ordet präst rent etymologiskt lär härröra från grekiskans *presbyteros* (äldste). Det viktiga i vårt sammanhang är i stället, att *hiereus* är beteckning på en *offerpräst*. (Helge Åkeson använder i sin bibelöversättning ”helgare” som översättning av *hiereus*.) *Hiereus* är i Nya testamentet det ord som användes då man talar om en präst i det gamla förbundets tid. Tempelprästernas främsta uppgift var ju att offra. Eftersom Kristus tänkes ha framburit sig själv som ett offer för mänskligheten, kan även han sägas vara en *hiereus*. Inte minst i Hebr. framställes han som en sådan.

Vi har alltså nu funnit, att ordet *hiereus* i Nya testamentet kan användas då det är tal

- a) om *gammatestamentliga präster*,
- b) om *Kristus själv* och
- c) om *alla kristna*.

I Apg. 14:13 används ordet dessutom om en Jupiterspräst utanför staden Lystra.

De nytestamentliga församlingstjänsterna

Den som utövar en speciell funktion i den kristna församlingen benämnes däremot i Nya tes-

tamentet *aldrig* med ordet *hiereus*. Han kallas i stället t.ex. lärare, herde, föreståndare, men alltså aldrig *hiereus*. Det måste därför anses vara klart olämpligt att använda beteckningen präst då vi talar om de olika församlingsfunktionärerna i Nya testamentet. Etymologiskt kunde det, som vi nyss framhöll, möjligen försvaras att återge grekiskans *presbyteros* med ”präst”, men eftersom ordet präst kommit att användas som beteckning på de gammatestamentliga prästerna, bör det helt undvikas då man talar om de nytestamentliga funktionärerna. Att säga att *alla* kristna är präster är däremot, som vi redan förstått, fullt försvarbart. Så uttrycker sig Nya testamentet självt.

Förutom att vi gör klokt i att helt avstå från ordet präst, när vi talar om församlingsfunktionärerna i Nya testamentet, tjänar det enligt min mening också klarheten om vi avstår från att använda ordet *ämbete*. Detta ord kunde i äldre svenska användas ungefär synonymt med ”uppgift” så att det föll sig naturligt för människor, så sent som under 1800-talet, att tala om sockenskomakarens ”ämbete”², eller för Olaus Petri på 1500-talet att säga: ”Predika är präst-ämbete så som smida är smedsämbete”, men i modern svenska har ordet ämbete en annan klang. Det är bättre att tala om *tjänster*, då det gäller uppgifterna i den kristna församlingen.³ Då Paulus i Rom. 11:13, enligt 1917 års översättning säger, att han håller sitt ämbete högt, är det *diakonia* som används på grekiska och den naturliga översättningen av detta är ”tjänst”.

Frihet och ordning

Vid synagogans gudstjänst rådde stor frihet för deltagarna att yttra sig offentligt. Den som blev anmodad att föreläsa någon av dagens texter, hade möjlighet, om han så önskade, att tillfoga en utläggning. I Lukasevangeliet berättas det, att Jesus besökte sin hemstad Nasarets synagoga och att han därvid föreläste den för dagen fastställda profettexten. Människorna i syna-

Vid synagogans gudstjänst rådde stor frihet för deltagarna att yttra sig offentligt.

gogan tycks ha förväntat sig att Jesus på något sätt skulle kommentera den. De hade sina blickar fästa på honom. Han höll då världshistoriens kanske kortaste predikan genom att säga: ”I dag har detta Skriftens ord uppfyllts i edra öron” (Luk. 4:21).

Som ett annat exempel på att det i synagogan rådde frihet även för en tillfällig gäst att tala i församlingen, kan vi nämna, hur Paulus och Barnabas, då de under den första missionsresan kom till Antiokia i Pisidien, blev erbjudna av föreståndarna i synagogan att tala till församlingens uppbyggelse (Apg. 13:15), vilken möjlighet Paulus begagnade sig av till att hålla en missionspredikan.

Även vid de kristna gudstjänsterna i urkyrkan rådde det stor frihet att på olika sätt framträda. När man samlades, hade enligt vad Paulus skriver i 1 Kor. 14:26 *var och en* något att bidra med: en psalm, undervisande ord, meddelande av en uppenbarelse, tungotal, uttydning av tungotalet. Det viktiga var, att allt skulle ske till församlingens uppbyggelse. Alla som ville skulle få profetera, för att alla skulle få lära och bli tröstade (v. 31), men därvid skulle ihåggkommas, att Gud inte är oordningens Gud utan fridens (v. 33). Tungotalet skulle inte hindras, men allt skulle ske värdigt och med ordning (v. 39–40). Kvinnorna skulle inte tala alls i församlingen, eftersom detta stred mot budet om kvinnans underordning.⁴ En andefylld människa borde enligt Paulus förstå, att det inte passade sig att en kvinna framträdde och talade offentligt inför församlingen (v. 34, 37). (Något särskilt ”ämbete”, som kvinnan inte fick inneha, handlar det inte om i sammanhanget.)

Nådegåvor

Paulus har tidigare i samma brev, i kap. 12, talat om olika nådegåvor (karismer) och emot dessa svarande tjänster (*diakoníai*) i församlingen (v. 4 ff.). Åt den ene har givits att tala visdom, åt den andre att förmedla kunskap,

åt någon har tro givits på ett speciellt sätt, åt en annan gåvan att bota, någon har fått kraftgärningarnas gåva, någon profetians, någon annan urskiljningens gåva, ytterligare någon annan tungotalets eller förmågan att uttyda tungotal. I slutet av samma kapitel skriver Paulus, att *Gud* i församlingen satt för det första apostlar, för det andra profeter, för det tredje lärare, vidare sådana som utför kraftgärningar, botar sjuka, tar sig an människor, talar olika tungomål.⁵ Alla är inte apostlar, alla inte profeter, alla inte lärare eller undergörare eller helbrägdagörare eller tungotalare eller uttydare (v. 28–30). Vad alla måste tänka på är emellertid, att de olika nådegåvorna skall förvaltas inte i själviskhet utan i *kärlek*, vilket sedan utvecklas i kap. 13.

På liknande sätt som i 1 Kor. talar Paulus i Rom. 12 om olika gåvor och emot dessa svarande uppgifter. Här nämner han profetisk gåva, tjänandets gåva, undervisningens gåva, tröstens gåva, frikostighetens gåva, ledarbegåvning samt gåvan att med glädje visa barmhärtighet (v. 4–8). Ingenting tyder på att Paulus på sådana här ställen avser att komma med någon fullständig uppräkningslista. På detta ställe i Rom. 12 nämner han ju t.ex. inte tungotalet. Han ger *exempel* på olika gåvor, olika tjänster och uppgifter som behöver utföras i församlingen och understryker som så ofta att församlingsmedlemmarna skall vara till för varandra.

Ett tredje textställe av liknande karaktär som de vi hittills tagit fram är Ef. 4:8–12. Olika tjänster framställs här som gåvor som den himlafarne Kristus skänkt åt sin församling på jorden. Han har givit apostlar, profeter, evangelister, herdar och lärare, allt med syftet att Kristi kropp skall uppbyggas.

Så värst mycket mer än det som nu har nämnts går det knappast att få fram ur de paulinska huvudbrevens vad gäller ”ämbetet” i den första kristna församlingen. En fast ämbetsstruktur lyser helt med sin frånvaro. I försam-

I församlingen finns ett stort antal varierande tjänster (uppgifter) svarande mot olika karismer (nådegåvor).

lingen finns däremot ett stort antal varierande tjänster (uppgifter) svarande mot olika karismer (nådegåvor).

Pastoralbrevens ställning

Litet annorlunda blir bilden, om vi söker oss till pastoralbrevet, d.v.s. 1–2 Tim. samt brevet till Titus. Här möter vi tre tjänstebeteckningar: *episkopos*, *presbyteros* samt *diákonos*. I de äldre paulinerna möter beteckningen *episkopos* endast i Fil. 1:1, där hälsning frambärs till de heliga i Filippi ”tillsammans med episkoper och diakoner”. Beteckningen *presbyteros* möter inte alls i de äldre paulinska breven.

Biskopar och presbyterer

Senare i kyrkans historia blev det ju en tydlig rangskillnad mellan biskopar och presbyterer. Detta brukar benämnas ”det monarkiska episkopatet”, d.v.s. biskopen framstår som monark i betydelsen att han är överordnad presbyterna. Den vanliga ståndpunkten i forskningen är att det ”monarkiska episkopatet” växer fram i Syrien och Mindre Asien tidigt under 100-talet. I vissa av Ignatius-breven är systemet tydligt dokumenterat.

Då det gäller själva Nya testamentet, måste man slå fast, att det inte går att i dess texter be-

lägga något ”monarkiskt episkopat”. Samma personer kan betecknas som såväl episkoper som presbyterer, och inte på något enda ställe talas det om biskopar och äldste som två separata grupper med olika uppgifter.

Ett väldigt tydligt exempel på att en presbyter samtidigt tänkes vara episkopos utgör Titus 1:5–7. I den femte versen säges Titus ha blivit kvarlämnad på Kreta för att i de olika städerna där tillsätta presbyterer. Sedan det i v. 6 beskrivits, vad som bör utmärka den som ska bli *presbyter*, heter det i v. 7: ”*ty episkopen bör vara oförvitlig*”.

Även på ett känt ställe i Apostlagärningarna framgår det, att presbyterer kan betecknas som episkoper. Enligt Apg. 20:17 kallade Paulus i Miletos i slutet av den tredje missionsresan till sig presbyterna i Efesus. Då han talade till dem, sade han bl.a., att de skulle ha akt på den hjord, i vilken den Helige Ande satt dem till episkoper (v. 28).

Diakoner

Vilka uppgifter hade presbyterer resp. episkoper? Vi vet faktiskt mycket litet om detta vad gäller nytestamentlig tid. Helt klart är väl redan utifrån benämningarna, att de varit ett slags styresmän och förtroendemän i försam-

lingen. I vanligt grekiskt språkbruk kunde en kommunaltjänsteman eller den som förestod en förening av något slag benämnas episkopos. Det handlar alltså om en som utövar något slags tillsyn.⁶

Till de kvalifikationer, som en episkopos bör ha, hör enligt 1 Tim. 3:2 att vara *didaktikós*, vilket väl betyder ungefär ”väl skickad att undervisa”. På motsvarande sätt sägs i Titus 1:9 att han genom att hålla fast vid läran skall kunna förmana människor med sund undervisning och vederlägga motståndarna. Att utifrån sådana här texter dra slutsatsen att episkopen var den som söndagligen predikade i församlingen vore dock förhastat. En tredje text från pastoralfreven, 1 Tim. 5:17, indikerar nämligen, att det endast var *vissa* presbyterer/episkoper som regelmässigt ägnade sig åt undervisning i församlingen. Stället återges i Bibel 2000 sålunda: ”Sådana äldste som sköter sin ledaruppgift bra /d.v.s. sådana presbyterer som fungerar som goda tillsyningsmän (episkoper)/ är värda dubbel lön, *särskilt de som ägnar sina krafter åt ordet och undervisningen.*” (Inom kalvinismen räknar man med fyra ännu bestående nytestamentliga tjänster: pastorer (herdar), lärare, presbyterer och diakoner. Ibland reduceras emellertid de fyra tjänsterna till tre. Pastorerna ses då i anslutning till 1 Tim. 5:17 som den speciella grupp bland presbyterna som ägnar sig åt undervisning och sakramentsförvaltning.)

Vilka är då de som benämnes *diakoner* (1917: församlingstjänare, 2000: medhjälpare)? De omtalas i 1 Tim. 3:8–13. Det framgår, att liknande moraliska krav bör ställas på dem som på episkoperna. Vidare är det tydligt att både män och kvinnor kan vara diakoner. I Rom. 16:1 nämns Febe, diakon i församlingen i Kenkrea. Vilka deras uppgifter i församlingen varit får vi inte veta något om. Man har väl gärna tänkt sig att de haft liknande uppgifter som de sju som enligt Apg. 6:1–6 utvaldes till att ”göra tjänst vid borden (*diakoneîn trapé-*

zais)”. De sistnämnda benämnes dock inte uttryckligen diakoner.

Kanske har diakonerna varit behjälpliga med praktiska uppgifter i församlingen i största allmänhet. Huruvida de haft några speciella uppgifter vid gudstjänsten kan vi inte veta. Säkert torde dock kunna sägas, att undervisning inte varit någon central uppgift för dem. Kvinnan får ju enligt 1 Tim. 2:12 inte ägna sig åt undervisning, men diakon kan hon alltså vara.⁷ Att vara ”väl skickad att undervisa” ställs inte som ett krav på den som skall vara diakon. Om diakonerna är att jämföra med dem som i Apg. 6 utväljes till att ”tjäna vid borden”, är det ju också fullt tydligt, att det handlar om *andra* uppgifter än att undervisa. Utväljandet av de sju i Apg. 6 sker ju för att apostlarna skall frigöras från de karitativa ”diakonala” uppgifterna och kunna ägna sig helt åt Ordets tjänst. Därmed är naturligtvis inte sagt att sådana som Stefanus och Filippus skulle vara *förbjudna* att predika eller att verka som missionärer. Vi vet ju av Apg. att de kunde ägna sig även åt sådana uppgifter, men detta visar bara, hur pass flexibel verksamheten kunde vara under den första kristna tiden. Det visar absolut inte, att det skulle ha funnits ett speciellt diakonämbete, i vilket förkunnelse ingått som ett fast moment. (Mot denna bakgrund ter sig det i modern tid stundtals mötande förslaget att diakonviga veniater och andra lekmanpredikanter i syfte att legitimera deras predikoverksamhet besynnerligt.) Filippus tycks för sin del ha kombinerat ”diakontjänsten” med tjänsten som evangelist, alternativt övergått från diakontjänst till evangelisttjänst, ty då vi möter honom i Apg. 21:8 är han bosatt i Caesarea och benämns ”*evangelisten* Filippus, en av de sju”.

Handpåläggning

Att *handpåläggning* ofta kommit till användning då någon tilldelades ett visst uppdrag framgår klart av Nya testamentet. De sju som

enligt Apg. 6 valdes ut till att ”tjäna vid borden” installerades i sin tjänst genom apostlarnas bön och handpåläggning (v. 6). Om de sju var diakoner, skulle man alltså kunna säga, att vi i Nya testamentet har ett visst belägg för diakonvigning medelst handpåläggning. Då Paulus och Barnabas i Antiokia avskildes till att bege sig ut på den första missionsresan, skedde det likaledes genom bön och handpåläggning (Apg. 13:3). Här har vi alltså belägg för ett slags missionärsvigning. Någon handpåläggning nämns däremot inte uttryckligen då det i Apg. 14:23 berättas att Paulus och Barnabas i ”var särskild församling” tillsatte presbyterer. Det står bara att man efter fasta och böner anbefallde personerna i fråga åt Herren. I 1 Tim. 4:14 talas det om en särskild nådegåva som givits åt Timoteus ”i kraft av profetord, under handpåläggning av de äldste”. I 2 Tim. 1:6 talas det däremot om en nådegåva som Timoteus äger till följd av att Paulus själv lagt händerna på honom. Timoteus uppmanas i 1 Tim. 5:22 att inte förhastiga sig med handpåläggning. *Eventuellt* avses här installation av en församlingsföreståndare, men helt säkert är det inte. Vad Timoteus själv beträffar, betecknas han aldrig som episkopos, däremot som evangelist (2 Tim. 4:5). *Faktum är, att vi i Nya testamentet inte har något enda tydligt exempel på att en presbyter eller episkopos insatts i sin tjänst genom handpåläggning.* Ännu mindre har vi någon *befallning* om att handpåläggning skall komma till användning vid sådan installation. Eftersom handpåläggningen varit ett vanligt bruk i urkristendomen, är det väl dock troligt, att man tillsatt föreståndare under bön och händers påläggning.

Sakramentsförvaltning

Något som vi hittills inte alls berört är sakramentsförvaltningen. Vilka har haft ansvar för den? Vilka har förrättat dop resp. lett firandet av Herrens måltid? Svaret är att Nya testamentet inte ger oss något besked härom, vilket väl

i sin tur indikerar, att frågan inte varit särskilt brännande under nytestamentlig tid.

Nya testamentets tystnad på denna punkt har givetvis i sin tur lämnat rum för gissningar som gått i olika riktningar. Så förmodar t.ex. Calvin i sin dogmatik *Institutio*, att de som i Ef. 4:11 kallas herdar sysslat med både förkunnelse och sakramentsförvaltning, medan de som kallas lärare ägnat sig enbart åt undervisning.⁸ Godtyckligheten i denna förmodan ligger i öppen dag. Det är över huvud taget osäkert om Paulus avser två olika grupper då han talar om ”herdar och lärare”.

Paulus själv har uppenbarligen sett förkunnelse och inte döpare som den viktigaste delen av sitt uppdrag, vilket dock inte innebär att han ansett sig förhindrad att i undantagsfall döpa. Han skriver härom: ”Kristus har icke sänt mig till att döpa utan till att förkunna evangelium” (1 Kor. 1:17) samtidigt som han erinrar sig att det faktiskt ändå är några stycken i Korint som blivit döpta av honom (v. 14–16).

I den romersk-katolska kyrkan har man velat uppfatta Jesu befallning till lärjungarna i samband med den sista måltiden: ”Gör detta till min åminnelse” som en uppmaning till just dem och deras efterföljare att leda firandet av Herrens måltid. Ja, man har t.o.m. velat se befallningen i fråga som ett instiftande inte bara av mässan utan även av prästvigningens sakrament. Utan att en apostel eller en som kan betraktas som efterträdare till apostlarna förrättar mässan, är den över huvud taget inte giltig. Dopet tänkes däremot vara giltigt, vem som än förrättar det. Nöddop praktiseras som bekant även i den romersk-katolska kyrkan.

Att utifrån de nytestamentliga skrifterna i sig själva komma till slutsatser sådana som de nu nämnda är naturligtvis inte möjligt. T.ex. kan ingen utifrån att läsa enbart Nya testamentet komma på idén att dopet skulle vara dop, vem som än förrättar det, men att nattvarden (för att använda den lutherska beteckningen)

Paulus har sett förkunnelse som den viktigaste delen av sitt uppdrag.

*Apostolatet är i Nya testamentet något unikt.
Till apostlaskapet hör att vara ett förstahandsvittne.
Den kristna församlingen är byggd på
”apostlarnas och profeternas grundval”. Ef. 2:20*

skulle vara nattvard endast om den förrättas av en prästvigd. Har man föreställningar av detta slag, så har man dem uppenbarligen någon annan stans ifrån än från Nya testamentet.⁹

Då det gäller efterföljarskap till apostlarna bör man vara mycket försiktig i uttryckssätten. Som inte minst den schweiziske exegeten Oscar Cullmann framhållit, är apostolatet i Nya testamentet något *unikt*.¹⁰ Till apostlaskapet hör att vara ett förstahandsvittne. Den kristna församlingen är byggd på ”apostlarnas och profeternas grundval” (Ef. 2:20). Lammets *tolv* apostlars namn står skrivna på grundstenarna till det nya Jerusalems stadsmur (Upp. 21:14). (Det skall dock erkännas, att vi på vissa ställen i Nya testamentet, framför allt hos Paulus, möter ett mera vidsträckt apostlabegrepp.) Att apostlaskapet i strikt mening är unikt och tidsbegränsat hindrar givetvis inte att *delar* av det apostoliska uppdraget föres vidare till andra, men att utpeka någon viss av de många tjänster i församlingen som Nya testamentet omnämner som den specifika apostlafterföljartjänsten är knappast möjligt utifrån texterna.

Det går, som vi redan sett, inte att utifrån Nya testamentets texter förbinda sakramentsförvaltningen med någon viss tjänst i församlingen. Det enda undantaget skulle väl i så fall

vara de sjukas smörjelse, som ju i den romersk-katolska kyrkan räknas som ett sakrament. Då det i Jakobs brev talas om sjukas smörjelse med olja i Herrens namn, förutsattes det att församlingens presbyterer skall utföra smörjelsen (Jak. 5:14). Huruvida *presbyteros* här verkligen är att uppfatta som en tjänstetitel är emellertid omdiskuterat. I den romersk-katolska kyrkan har man dock uppfattat saken så. Luther däremot menade, att uttrycket mycket väl kan avse betrodde män i församlingen i största allmänhet.

Nya testamentet och nutiden

Som ett viktigt resultat av vår undersökning kan vi slå fast, att den som i Nya testamentet letar efter en motsvarighet till prästämbetet sådant det i dag finns t.ex. i Svenska kyrkan letar förgäves. Redan i yttre avseende är det stor skillnad mellan en präst i Svenska kyrkan och funktionären i den urkristna församlingen. Att någon i den sistnämnda skulle ha klätt sig i prästerlig skrud, efter mönster från Gamla testamentet, blivit betecknad med samma tjänstebestämmelse som de gammaltestamentliga prästerna samt trätt fram inför ett altare på liknande sätt som Gamla testamentets prästerskap är fullständigt uteslutet. Bortsett från dessa yttre skillnader finns det heller ingenting som tyder

på att någon viss tjänst i församlingen på Nya testamentets tid haft ett slags monopol på förkunnelse och sakramentsförvaltning. Allt tyder i stället på att den förpliktelse att förkunna Herrens gärningar som åvilar hela det ”allmänna prästadömet” spreds ut i församlingen och verkställdes genom olika nådegåvors utnyttjande i olika tjänster. De tjänster som på det mest otvetydiga sättet är förbundna med regelmässig undervisning och predikan är väl evangelistens och lärarens. Kringresande liksom mera stationära predikanter har det utan tvivel funnits. Om idealet skulle vara något slags rekonstruktion av nytestamentliga förhållanden, är det alltså betydligt lättare att ge legitimitet åt kringresande lekmannapredikanter än åt Svenska kyrkans präster.

Sedan detta väl blivit sagt, är det emellertid också viktigt att betona, att vi i Nya testamentet inte möter några detaljerade och för all framtid bindande föreskrifter angående organisationen av församllingslivet. Ceremoniallagen i det Gamla testamentet har inte ersatts av någon ny sådan. Tvärtom uppmanas de kristna att stå fasta i den genom Kristus vunna friheten och att inte låta sig påläggas ett nytt trældomsok (Gal. 5:1). Förpliktande är dock hela tiden, att allt skall ske i frid och ordning och kärlek.

B. REFORMATIONEN

Urkyrkan och medeltiden

Om vi förflyttar oss i tiden från det första kristna århundradet till början av 1500-talet, kan vi verkligen konstatera, att många och märkliga förändringar skett beträffande den kyrkliga tjänsten. De som är präster ser nu inte längre förkunnelsen som sin viktigaste uppgift utan i stället sakramentsförvaltningen, främst firandet av mässan. I denna ser sig prästen som en offerpräst, som frambär Jesu lekamen och blod som ett försoningsoffer åt Gud i likhet med vad Je-

sus själv gjorde på Golgata. Att Jesu kropp och blod över huvud taget är tillstädes vid mässan tänkes vara helt avhängigt av att prästen läst instiftelseorden över brödet och vinet. Endast den prästvigde kan göra detta på ett effektivt sätt. Mässan liksom flera av de övriga sakramenten är för sin giltighet helt beroende av att prästen i sin ordination fått del av en särskild förmåga, en så kallad oförstörbar prägel (*character indelebilis*), som ingen kan ta ifrån honom. Han behåller den livet ut, även om det skulle gå så illa, att han genom att missköta sig blir avstängd från *utövandet* av den prästerliga tjänsten.

Det är ju lätt att konstatera, att ingen av de föreställningar som nu nämnts går att belägga i Nya testamentet. Det såg även Martin Luther, när han försökte att i Bibelns ljus granska det kyrkliga ämbetet.

För det första konstaterade han, såsom vi själva kunde göra, att det i Nya testamentet är *alla* kristna som, i likhet med Kristus själv samt de gammaltestamentliga prästerna, benämnes offerpräster, *hiereis*. Utifrån detta talade han om vad som brukar kallas ”det allmänna prästadömet”. Han brukade tillskriva detta tre uppgifter: att bedja (*beten*), att offra (*offern*) och att predika (*predigen*). Den sistnämnda uppgiften fann han belagd i 1 Petr. 2:9, där det, som vi förut sett, uttryckligen står att de kristna är ett ”konungsligt prästerskap” med uppgift att predika.

I en rörelse som brukar kallas ”nylutherdomen”, i mitten av 1800-talet, representerad av sådana teologer som Kliefoth, Vilmar och Löhe försökte man begränsa det allmänna prästadömets uppgifter till sådant som var ”uppåtriktat” mot Gud, d.v.s. bön och lovet offer. Predikouppgiften ansågs däremot vara förbehållen innehavarna av prästämbetet, som, i linje med tankar som Andreas Osiander i Nürnberg utvecklat redan under 1500-talet, tänktes fortplanta sig självt genom tiderna genom att ämbetsbärare tillsatte nya sådana.

Delegation för ordningens skull

Som inte minst Carl Fr. Wislöff ofta framhöll, är det ingen tvekan om att nylutheranerna avviker från Martin Luther själv när de undantar förkunnelsen vid uppräknningen av det allmänna prästadömet uppgifter.¹¹ Enligt Luther åvilar det hela den kristna församlingen att föra ut budskapet om Kristus. Just för att förpliktelsen åvilar alla, är det emellertid nödvändigt för ordningens skull, att den offentliga delen av uppdraget överlättes åt vissa. De, åt vilka uppdraget ges att predika offentligt, utför alltså uppdraget så att säga genom delegation, d.v.s. i allas namn. I skriften "Om kyrkans babyloniska fångenskap" 1520 skriver Luther: "Men de som vi kallar präster, är tjänare, valda av oss, varför de har att utföra allt i vårt namn. Och deras prästadöme är ingenting annat än en tjänst."

Föreställningen att t.ex. nattvarden (som ju är den lutherska benämningen på sakramentet i fråga, även om reformatorerna, för att inte hålla på med ordstrider, till nöds kunde tolerera benämningen "mäsas" som numera av någon anledning återinförts i Svenska kyrkan) för sin giltighet vore beroende av att förrättas av en prästvigd var helt främmande för Luther. Alla kristna *kan*, enligt vad han uttryckligen säger i skriften om den babyloniska fångenskapen, förrätta alla sakrament (WA 6, 566, 26–28). Att de inte utan vidare *bör* göra det är något som hör samman med ordningen i församlingen, vilken Luther med tiden, sedan de s.k. svärmeandarna börjat göra sig gällande, mer och mer lade vikt vid.¹²

Oförstörbar karaktär?

Uppfattningen att prästen i prästvigningen skulle erhålla en s.k. *character indelebilis* (oförstörbar prägel), så att han sedan inte kan bli vanlig lekman igen, tar Luther helt avstånd ifrån. Han säger sig inte kunna se någon skillnad alls mellan en avsatt präst och en som aldrig blivit prästvigd. Att vara präst är för Luther inte att gå

omkring och äga en viss förmåga, som vanliga kristna inte äger, utan att utöva vissa funktioner, främst att predika. Den som inte predikar är över huvud taget inte präst. "Prästens uppgift är att predika. Gör han icke detta, så är han präst ungefär lika mycket, som en målad människobild är en människa."¹³

Benämningen "präst"

Själva benämningen "präst" är Luther ytterst negativ till. I den 1523 avfattade och på svenska tillgängliga skriften till de böhmiska bröderna säger han, att "*de som betjänar församlingen vid nattvarden och Ordets predikan icke bör kalla sig 'präster'*". Vidare säger han: "... *överslyttandet av detta ord till vår kristna kyrkas område har vållat den största skada.*"¹⁴

Luthers önskan på den sistnämnda punkten har ju på inget sätt hörsammats i Svenska kyrkan som helhet. I äldre tid var det dock vanligt att man inom t.ex. den schartauanska väckelsen helst talade om prästen som församlingens "lärare".

Ordinationen

Då det gäller Luthers uppfattning att man är präst endast så länge man utövar funktionen att predika, kan man gott säga att Svenska kyrkan både i kyrkohandboken och i kyrkoordningen under senare tid slagit in på en helt annan väg än den Luther förespråkar. Man betonar, att prästvigningen är livsvarig, och man undviker att säga att någon skulle kunna fråntagas ämbetet. Endast *behörigheten att utöva det* kan man bli fråntagen.

Hur ser då Luther på ordinationen i sig? Då han i skriften om den babyloniska fångenskapen kommer till prästvigningens sakrament, är det allra första han fastslår: "Om detta sakrament vet Kristi kyrka ingenting, det är en uppfinning av påvekyrkan."¹⁵ Prästvigningen är enligt Luther en *mänsklig* ordning, ett s.k. *adiaforon*, d.v.s. något som varken är påbjudet

"Prästens uppgift är att predika."
Luther

Över huvud taget var man inom reformationen noga med att Kristus inte var någon ny laggivare.

Då inget direkt gudomlig bud förelåg, skulle frihet råda.

eller förbjudet i Guds ord. Den enda ordination som är nödvändig enligt Luther är församlingens kallelse.¹⁶ Denna kallelse kan förmedlas av en biskop, men det är ingalunda nödvändigt att så sker. I skriften ”Till den kristna adeln” 1520 säger Luther, att en skara kristna lekmän som befinner sig i fångenskap i ödemarken skulle kunna utvälja bland sig någon till att döpa, hålla mässa, ge avlösning och predika. Den på detta sätt utvalde skulle ”sannerligen vara lika god präst, som om alla biskopar och påvar hade vigt honom”.¹⁷

Luther utarbetade visserligen själv ett ordinationsritual 1535, men prästvigningen betraktades ändå aldrig som något genom gudomlig rätt påbjudet. En berömd strid om ordinationen kom att äga rum några år efter Luthers död. En man vid namn Johann Freder (1510–1562), sväger till den mer bekante Justus Jonas (prost vid slottskyrkan i Wittenberg och lärjunge till Luther), hade 1540, d.v.s. redan under Luthers tid, kallats till predikant i Hamburg. Någon prästvigning hade inte ägt rum, eftersom det katolska domkapitlet vägrat att meddela sådan. Då Freder 1547 kallades till superintendent i Stralsund, ansåg somliga att han borde ordineras. Freder lät sig emellertid inte ordineras. Frågan blev aktuell på

nytt, sedan Freder 1550 blivit superintendent på Rügen. En annan superintendent vid namn Knipstro väckte då den principiella frågan, hur Freder kunnat ordinera andra, vilket ju tillhörde hans uppgifter som superintendent, utan att själv vara ordinerad. Freder själv betraktade emellertid ordinationen som ett adiaforon. Frågan gick till Wittenberg, varifrån ett uttalande, som både Melanchthon och Johannes Bugenhagen stod bakom, gjordes den 25 febr. 1551. Enligt detta ”Gutachten” är det nödvändigt att äga församlingens kallelse. Någon ordination med handpåläggning är däremot inte nödvändig, även om handpåläggningen är ett tillåtet, apostoliskt bruk.¹⁸

Ny ceremoniallag?

Över huvud taget var man inom reformationen noga med att Kristus inte var någon ny laggivare. Den gamla ceremoniallagen hade inte ersatts av någon ny sådan. Då inget direkt gudomlig bud förelåg, skulle frihet råda. Ett apostoliskt bruk var inte utan vidare förpliktande för alla tider.

En som på 1800-talet tydligt framhöll, att den kristna församlingen enligt luthersk uppfattning inte äger någon ny ceremoniallag, var *Joh. Wilh. Friedr. Höfling*.¹⁹ I sitt arbete

”Grundsätze evangelisch-lutherische Kirchenverfassung”, 3:e uppl., Erlangen 1853, framhåller han, att förekomsten av det särskilda predikoämbetet har att göra med allmänna ordningssynpunkter samt fördelningen av nådegåvorna i församlingen. Att man bör vara ”vederbörligen” kallad för att offentligen predika och förvalta sakramenten är enligt Höfling en tillämpning av en allmän etisk förpliktelse, inte något slags ceremoniell stadga.

Höflings uppfattning stod i tydligt motsatsförhållande till nylutherdomens. Åtskilliga forskare även under 1900-talet har avvisat hans synsätt. Så hävdar t.ex. Regin Prenter, under avståndstagande från Höfling, med bestämdhet, att Luther icke varit styrd av ”et almindelig *rationelt* ordensprincip” (en allmän förnuftsmässig ordningsprincip) i sin syn på utformningen av kyrkans ämbete, utan att det i stället enl. Luther handlar om lydnad för ordningar som är lika orubbliga som att bröd och vin skall användas i nattvarden.

Prenter tycks inte förstå, att hans synsätt kommer i konflikt med Luthers ofta återkommande betonande av att Kristus icke är en ny Mose. Höflings luthertolkning är enligt min mening den som bäst låter sig förenas med Luthers grundåskådning.²⁰ Församlingslivet regleras inte av något slags ”nova lex” (ny lag) utan av en etisk fordran, vilande på naturrättslig grund, om att allt skall ske med ordning. Då det särskilda predikoämbetet sägs existera ”iure divino” (enligt gudomlig rätt) handlar det om en kombination av att Gud befallt att evangelium skall predikas och att han själv står bakom den av Paulus i 1 Kor. 14:40 framställda naturrättsliga fordran att allt skall tillgå ”på höviskt sätt och med ordning”.

Bekännelseskriterierna om ämbetet

Hur pass mycket har de lutherska bekännelseskriterierna att säga om ämbetet?

Låt oss börja med den augsburgska bekän-

nelsens femte artikel. Den bär fr.o.m. 1531 överskriften ”Om predikoämbetet”. Somliga blir besvikna då de läser den och menar efter genomläsningen: ”Här står ju nästan inget om ämbetet. Artikeln handlar bara om ord och sakrament.” En sådan reaktion kan faktiskt vara tecken på att man själv har ett ”olutherskt” sätt att se på ämbetet. (Det är typiskt att *Regin Prenter* menar, att överskriften är helt missvisande.²¹) För Luther är det nämligen typiskt att han i hög grad har vad vi kan kalla en ”funktionalistisk” syn på ämbetet. Fr. Mildenerger beskriver i sin ”Theologie der lutherischen Bekenntnisschriften”, 1983, s. 6, den reformatoriska ämbetsuppfattningen med orden: ”Amt ist Evangelium als Vorgang” (Ämbete är evangelium i funktion). Höfling ger enligt min mening en helt korrekt kommentar till Aug. V, då han skriver att predikoämbetet är inrättat i och med att själva nådemedlen är givna.²² Artikel V anknyter ju direkt till art. IV, som handlar om rättfärdiggörelsen genom tro. Inledningsorden till art. V är dessa: ”För att vi skall få denna tro, har evangelieförkunnelsens och sakramentsförvaltningens ämbete inrättats.” Återstoden av artikel V handlar sedan om att det är just genom yttre medel, ord och sakrament, som Anden verkar tron i människors hjärtan.

Då det gäller artikelns nyss citerade inledningsord, kan påpekas, att den vanliga svenska översättningen återger den *latinska* texten. I den tyska texten, som lästes upp för Karl V 1530, står det direkt att *Gud* inrättat ämbetet. Att ämbetet är ”funktionellt” tänkt framgår väldigt tydligt i de s.k. Schwabachartiklarna, som Luther varit med om att skriva och som utgjorde en viktig förлага till den augsburgska bekännelsen. I dessa heter det nämligen, att Gud inrättat ”predikoämbetet eller det muntliga ordet”. Predikoämbete och predikan har alltså här blivit synonymer.

Vill man i Augustana finna någon utsaga om att *särskilda personer* skall utöva de funk-

tioner som nyss nämnts, d.v.s. predikan och sakramentsförvaltning, så får man söka sig till art. XIV, som är Augustanas i särklass kortaste artikel, bestående av en enda mening, som säger, att ingen bör predika eller förvalta sakramentet offentligen i församlingen utan att vara ”*rite vocatus*”, d.v.s. vederbörligen kallad.

Vid närmare betraktande visar det sig, att denna artikel egentligen inte säger särskilt mycket. Melanchthon uttrycker sig ytterst försiktigt. Han säger inte ”Ingen får” eller ”Ingen skall” utan ”Ingen bör”. Artikeln innehåller inte heller någon förkastelsedom av det slag som flera andra artiklar är försedda med. Framför allt är uttrycket ”vederbörligen kallad” inte närmare preciserat. Melanchthon formulerar sig i Augustana ofta medvetet tvetydigt för att både lutheraner och katoliker skall kunna instämma. Hans intention var att om möjligt bevara den yttre kyrkliga enheten. Från katolskt håll kunde man givetvis instämma i art. XIV under förutsättning att med ”*rite vocatus*” avsågs biskoplig ordination med handpåläggning. Vad lutheranerna avsåg med uttrycket ”vederbörligen kallad” var emellertid, att man skulle äga församlingens kallelse. Tonvikten i art. XIV ligger egentligen på det negativa: Ingen bör på eget bevåg ta sig för att offentligen predika eller förvalta sakramenten.

Eftersom formuleringen i art. XIV var sådan att den kunde tydas på divergerande sätt, visade det sig, att man från katolskt håll var beredd att godkänna Augustana XIV under förutsättning att ”*rite vocatus*” avsåg den katolska prästvigningen.

Då Melanchthon i den augsburgska bekännelsens apologi 1531 kommenterar detta, säger han, att de som står bakom den augsburgska bekännelsen gärna skulle bevara den yttre kyrkliga styrelsen och ordningen, även om det handlar om sådant som är tillkommet genom mänsklig myndighet. Biskoparna har emellertid blivit sådana, att de lutherskt (uttrycket

används dock inte) sinnade prästerna inte erkänner dem som biskopar längre. Det är enligt Melanchthon inte den yttre biskopliga successionen som konstituerar kyrkan, utan ”kyrkan finns hos dem, som rätt lär Guds ord och rätt förvaltar sakramenten”.

Det är en princip med revolutionär sprängkraft som Melanchthon här uppställer. Kyrkan finns där Ordet finns, däremot inte utan vidare där en yttre ämbetskontinuitet kan påvisas, inte ens om den skulle sträcka sig ända tillbaka till urkyrkan.

Melanchthon har med detta erkänt, att han inte är beredd att låta Augustanas ”*rite vocatus*” inkludera som något nödvändigt ”den i kyrkolagen föreskrivna prästvigningen”. År 1530 hade han med hänsyn till det läge som då rådde medvetet uttryckt sig mångtydigt. Då han skriver Apologin 1531 är kyrkosplittringen på annat sätt redan ett ofrånkomligt faktum. Hans ekumeniska ”trevare” 1530 har misslyckats. Nu har han inte längre något att förlora på att säga vad han verkligen menar.

I art. XIII i Apologin behandlar Melanchthon frågan om sakramentens antal och kommer därvid även in på frågan om ordinationen.

Den sakramentsdefinition som Melanchthon använder sig av i Apologin går ut på, att två saker behövs för att ett sakrament skall föreligga: 1. en Guds befallning 2. ett Guds nådelöfte. Tillämpar man denna definition, som Melanchthon stipulerar, så är det enligt honom själv lätt att avgöra vilka sakramenten är, nämligen dessa tre: dopet, nattvarden och avlösningen. (I andra sammanhang ställer reformatörerna upp även ett tredje krav för att något skall kallas för sakrament: ett yttre tecken skall föreligga. Med den tredelade sakramentsdefinition som då uppstår, reduceras sakramentens antal till två: dop och nattvard.)

Melanchthon tycker uppenbarligen inte att det är särskilt viktigt, hur många sakrament man räknar med. Allt hänger ju på sakraments-

Kyrkan finns där Ordet finns.

Det som tonvikten lades på var att evangelium skulle förkunnas och sakramenten förvaltas enligt Jesu instiftelse. Yttre former för verksamheten och gudstjänstlivet kunde få variera och anpassas efter vad som i varje situation bäst gagnade spridandet av evangelium.

definitionen. Då det gäller prästvigningen, poängterar han först, att den kristna församlingen inte har något prästämbete som är likt det levitiska. Man har däremot ett predikoämbete som är förordnat av Gud och till vilket ”härliga löften” är knutna. Till dessa löften räknar Melanchthon vad som står i Rom. 1:16 om att evangelium är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror. Man skulle alltså kunna säga att Melanchthon är beredd att erkänna, att både en Guds befallning och ett Guds nådelöfte har knutits till predikoämbetet på samma sätt som dessa båda saker är förbundna med avlösningen. Den senare är ju faktiskt enligt luthersk uppfattning identisk med evangeliets predikan. Om själva evangelieförkunnelsen sålunda är förbunden med Guds befallning och Guds löfte och kyrkan dessutom har uppdraget att se till att evangelium blir predikat, skulle man alltså på ett *indirekt* sätt kunna se *tillsättandet av predikanter* som ett sakrament. Såväl prästvigning som handpåläggning skulle då kunna uppfattas sakramentalt, eftersom det handlar om konkreta former för uppfyllandet av förpliktelsen att se till att evangelium blir predikat, vilket givetvis inte innebär att församlingen skulle ha mist friheten att välja *olika* konkreta former för tillsättandet av dem som skall utföra uppdraget. Att

prästvigning och handpåläggning i en mening är adiafora uteslutes alltså inte av att de i en viss mening kan uppfattas sakramentalt. Mera preciserat kan saken uttryckas så: Det är inte den adiaforistiska *formen* som är sakramental utan det sakramentala är vad som *sker* genom den adiaforistiska formen, nämligen att man ser till att evangelium blir predikat.

Ett visst samband med vårt ämne har även Augustanas längsta artikel, art. XXVIII, som handlar om den biskopliga makten. Även här kan betoningen sägas ligga på det negativa: Biskoparna har *inte* i kraft av sitt episkopat någon världslig makt. De har inte heller någon myndighet att utfärda bud som går utöver Bibelns bud. Deras *enda* makt består i predikan och sakramentsförvaltning. Om de inte predikar Guds ord utan någon annan lära, kan man alltså inte ens säga att de *missbrukar* sin makt. De *äger* över huvud taget ingen makt. Deras s.k. makt är en nullitet. Reformatorerna undvek att använda begreppet ”andlig överhet”.

Melanchthons traktat ”Om påvens makt och överhöghet” 1537 har mycket att säga om ämbetet.

För det första argumenterar Melanchthon emot att påven enligt gudomlig rätt skulle äga överhöghet över kyrkan. Matt. 16:18 utlägger

han så, att Jesu ord till Petrus åsyftar den *bekännelse* som Petrus just avlagt.

För det andra betonar Melanchthon, att skillnaden mellan biskopar och vanliga präster endast är en mänsklig ordning. Melanchthon hänvisar här till Hieronymus och till Nya testamentet.

Den biskopliga handpåläggningen vid ordinationen vill Melanchthon se endast som en *bekräftelse* av församlingens kallelse.

Inte minst framhåller Melanchthon, att det är kyrkan som helhet som äger kallelse- och vigningserätten, vilket motiveras utifrån 1 Petr. 2:9. Detta torde vara det enda ställe i bekännelse-skrifterna där det tydligt talas om det allmänna prästadömet.²³

Av det faktum att alla de troende innehar prästämbetet drar Melanchthon slutsatsen, att församlingen själv skall begagna sig av sin kallelse- och ordinationsrätt för den händelse biskoparna omfattar falsk lära eller vägrar vigning.

Reformationen och nutiden

Efter den kortfattade genomgång som nu gjorts av vad Nya testamentet resp. reformationstidens teologer har att säga om allmänt prästadöme resp. särskilt predikoämbete går vi till den nutida situationen i Sverige och frågar: Vilka slutsatser *skulle kunna* dras om man vill tillämpa det som hittills sagts på förhållandet mellan vigda präster och lekmannapredikanter?

Man kan utan vidare konstatera, att den som låter frågan om biskoplig ordination vara central vid bedömningen av förhållandet mellan präster och lekmannapredikanter, *lägger tonvikten på något annat* än det som var viktigt i reformationen. Man var i reformationen väl medveten om att det kyrkliga ämbetets struktur och utseende hade förändrats sedan nytestamentlig tid. Åtskilligt av det som tillkommit var man beredd att acceptera, men man lade inte någon avgörande vikt vid det utan betraktade

det som adiafora. Det som tonvikten lades på var att evangelium skulle förkunnas och sakramenten förvaltas enligt Jesu instiftelse. Yttre former för verksamheten och gudstjänstlivet kunde få variera och anpassas efter vad som i varje situation bäst gagnade spridandet av evangelium. En etisk fordran var dock att all skulle ske i ordning, frid och kärlek.

Som vi redan förstått, innebar den reformatoriska uppfattningen, sådan den kommer till uttryck t.ex. i utlåtandet från Wittenberg 1551 då den frederska ordinationsstriden pågick som bäst, att *man mycket väl kan vara rite vocatus utan vare sig biskoplig eller presbyterial handpåläggning*. Det enda avgörande är, att man inte på eget bevåg tagit sig för att offentligen predika och utdela sakramenten, utan äger församlingens kallelse.

Det är viktigt att påpeka, att detta omvänt också innebär, att *man inte utan vidare är rite vocatus bara för att man äger biskoplig ordination*. För det första kan man av olika skäl ha blivit avstängd från att predika. Då är man, som framgick av Luthers skrift Om kyrkans babiloniska fångenskap, inte längre att betrakta som präst. Reformatorerna räknar inte heller med något slags *ordinatio absoluta* som skulle ge den som ordinerats tillåtelse att var som helst uppträda som lärare. Församlingens kallelse är en *nödvändig* betingelse samtidigt som den, enligt vad vi förut sett, är en *tillräcklig* betingelse för att man skall vara *rite vocatus*.

En församling är enligt reformatorisk uppfattning inte skyldig att ta emot den som biskopen ordinerar, och biskopen bör å sin sida inte i ämbetet stadfästa någon annan än den som församlingen kallar och som han således kan ordinerar *å församlingens vägnar*.²⁴ *Henric Schartau* befinner sig på reformatorisk bas, när han hävdar, att en präst utanför sitt geografiska ämbetsområde inte äger annan andlig myndighet än den som tillkommer alla kristna genom det allmänna prästadömet.²⁵

Frågan, huruvida en lekmanpredikant bör prästvigas eller inte för att på ett legitimt sätt kunna uppträda som förkunnare är, om saken prövas endast utifrån Nya testamentet och reformationens principer, en *skenfråga*, som leder bort från det som är verkligt väsentligt och viktigt.

Vad skulle då detta verkligt väsentliga vara? Naturligtvis i allra första hand att det verkligen är Guds ord som förkunnas och att den som predikar är duglig till att göra det på ett hörbart och begripligt sätt. Därefter är det emellertid också viktigt att en församlingens kallelse föreligger och att allt sker i god ordning.

Då man under 1800-talet ofta ifrågasatte de kringresande kolportörernas verksamhet, tycks det faktiskt inte i första hand ha varit deras avsaknad av prästvigning som diskussionen gällde utan i stället att verksamheten betraktades som ett störande av god ordning. Kolportörerna ansågs tränga sig in i en annan förkunnares ansvarsområde, och fara ansågs föreligga för att främmande läror skulle spridas. *Sven Gustafsson* skriver härom i boken ”Nyeangelismens kyrkokritik”, Lund 1962, s. 156: ”Då lekmanpredikan avvisades av präster, skedde det inte så mycket av principiella skäl som därför att den ansågs orsaka kyrkolivets splittring, leda till schism, söndring och partibildning samt främmande bekännelse. Så förekommer i Cleri comitalis cirkulär vid riksdagen 1862–63, då lekmanaförkunnelsen beröres, ingen principiell förkastelsedom. Tvärtom framhålles, att det var önskvärt med biträde av därtill skickade lekmän under rådande prästbrist. Ordnad på

lämpligt sätt och under tillbörlig uppsikt kunde lekmanverksamheten bli församlingen till ’icke ringa nytta’. Enligt referat från prästmötet i Göteborg 1859 ansåg biskopen, att man fick ’icke obehindrat förklara lekmanverksamheten för ett ort’ ...”

Till de konkreta frågor, som skulle kunna bli aktuella, om de nu nämnda riktlinjerna tillämpas, hör inte minst, när och var det kan anses berättigat att arrangera egen gudstjänstverksamhet på en plats där det redan finns en kristen församling. Ett särskilt problem är naturligtvis hur långt ett läromässigt förfall måste gå för att man helt skall upphöra att betrakta en församling som en kristen församling. Å den andra sidan är risken, att de krav man själv ställer göres orimligt stränga just för att man skall kunna anse det vara legitimt att starta egen verksamhet. En rimlig medelväg borde väl kunna innebära, att man, så länge verksamheten i en församling fungerar *någorlunda* väl, inte bör splittra församlingen genom att starta egen verksamhet. Vill man i en väl fungerande församling starta en egen verksamhet, kan det kanske ske i samråd med den ursprungliga församlingens ledning, t.ex. så att den nya verksamheten inriktar sig på något visst distrikt inom församlingen.

Överväganden av de slag som nu givits exempel på ter sig utifrån ett bibliskt och reformatiskt synsätt åtminstone mer relevanta än den fokusering på vigningsaspekten som man så ofta möter.

Rune Söderlund

Universitetslektor i dogmatik, Lund

-
- 1) Angående benämningen se C. H. Thölen, *Det andliga prästadömet*, Göteborg 1933, s. 126–127.
 - 2) Gösta Lindeskog, *Lekmannainstitutionens uppkomst*, Stockholm 1965, s. 45
 - 3) Johannes Lindblom i sin bok *Ekklesia. En biblisk studie till belysning av kyrkoproblemet*, Stockholm 1943,

s. 83, är av samma mening. Han skriver: ”Alldeles som jag här undviker att tala om ’kyrkan’ när jag menar den nytestamentliga ekklesia, är jag försiktig med ordet ’ämbete’ när jag talar om de olika församlingsfunktionerna under den första kristna tiden. Med ämbete förbinda vi gärna allehanda föreställningar som äro alldeles främmande för urkristendomen ... Bäst är att

- använda det uttrycks sätt som Nya testamentet självt använder. I stället för 'ämbete' säger jag alltså helt enkelt 'tjänst' (grek. *diakonia*)."
- 4) Angående kvinnors profeterande, se s. 73 (särskilt not 40) i min artikel "Kvinnliga präster i historisk belysning" i Svensk Teologisk Kvartalskrift, nr. 2, 1978.
 - 5) Johannes Lindblom understryker (a. a. s. 86–88) dels att de s.k. karismatiska ämbetena nämnes tillsammans med t.ex. apostlaämbetet, dels att Herren själv tänkes vara den som tillsätter de olika tjänsterna genom att förläna olika nådegåvor. "Helbrägdagörelsens, tungomålstalandets och kraftgärningarnas gåvor omtalas i jämbredd med apostelns, lärarens och styresmannens gåvor. ... Man får aldrig det intrycket att i den äldsta församlingen de mänskliga åtgärderna voro avgörande och konstitutiva. Det var den pneumatiska sidan av tillsättningen, som var det väsentliga. Vad som gjordes av människor var blott en följd och konsekvens av det som redan var gjort i den himmelska världen."
 - 6) Se härtill Rudolf Bultmann, *Theologie des Neuen Testaments*, 8. Aufl., Tübingen 1980, s. 454.
 - 7) Helt otvetydig är dock inte texten i 1 Tim. 3:11. Enligt en alternativ tolkning är det inte kvinnliga diakoner utan de manliga diakonernas hustrur som avses.
 - 8) *Institutio IV*, 3:4
 - 9) Se härtill Gustaf Wengren, *Evangeliet och kyrkan*, Lund 1960, s. 135–137.
 - 10) Oscar Cullmann, *Traditionen såsom exegetiskt, historiskt och teologiskt problem*, Stockholm 1954, s. 38 ff
 - 11) Se härtill Carl Fr. Wislöff, *Martin Luthers teologi. En införing*, Oslo 1983, s. 186, samt Wislöff, *Det kyrkliga embede i oldkirken och hos Luther*, Dansk Bibel-Institut 1979, s. 39–44.
 - 12) Om man jämför boken "Om den babyloniska fångenskapen" från 1520 med boken "Om koncilierna och kyrkorna" från 1539, märker man utvecklingen tydligt. Jfr. äv. Wislöff, a. a., 1979, s. 47–50.
 - 13) Martin Luther, *Om kyrkans babyloniska fångenskap. Ett förspel, översättning från latinet jämte inledning, förklaringar och historiska upplysningar av Gustaf Norrman*, Uppsala 1918, s. 249
 - 14) Martin Luther, *Herdabrev till de böhmiska bröderna om rätta sättet att förordna och tillsätta församlingens herdar*, BV-Förlag, Stockholm 1984, s. 83, 84. Jfr. Laurentius Petri, *Om sakrament och ämbete*, Bokförlaget Pro Veritate, Uppsala, s. 90–91.
 - 15) Martin Luther, *Om kyrkans babyloniska fångenskap*, 1918, s. 230
 - 16) Att (såsom *Helmut Lieberg* gör i sitt arbete *Amt und Ordination bei Luther und Melanchthon*, Göttingen 1962, s. 231) utifrån det faktum, att Luther utarbetat ett ordinationsritual, tänkt att användas i Wittenberg, hävda, att Luther betraktar ordinationen som något *nödvändigt*, är naturligtvis inte hållbart.
 - En utmärkt sammanfattning av Luthers syn på kallelse och ordination hittar man i Paul Althaus, *Die Theologie Martin Luthers*, 6. Aufl., Gütersloh 1983, s. 284–287.
 - 17) Martin Luther, *Till den kristliga adeln av tysk nation om det kristliga ståndets förbättring eller om kyrkans reformation*, Översättning från tyskan jämte förklaringar och historiska upplysningar av Gustaf Norrman, Uppsala, 1917, s. 22
 - 18) Angående den frederska ordinationsstriden, se t.ex. art. Knipstro, *Johannes i Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, Band X, Leipzig 1901, s. 594–598.
 - 19) Till den följande framställningen om Höfling (och Prenter) se not 22 på s. 216–217 i min artikel "Augsburgska bekännelsen som ekumeniskt dokument med särskild hänsyn till tolkningen av CA VII" i *In unitatem fidei. Festskrift till Per Erik Persson, Religio 29*, Skrifter utgivna av Teologiska institutionen i Lund, 1989. Där ger jag mera detaljerade hänvisningar.
 - 20) *I Kerygma und Dogma*, 52. Jahrgang, 2006/1, s. 10–11, argumenterar även *Ulrich H. J. Körner* för att det råder samstämmighet mellan Höfling och Luther.
 - 21) Regin Prenter, *Kirkens lutherske bekendelse. En aktuel theologisk udlægning af den augsburgske bekendelse* 1530, Fredericia 1978, s. 68–69
 - 22) Joh. Wilh. Friedr. Höfling, *Grundsätze evangelisch-lutherischer Kirchenverfassung*, 3. Aufl., Erlangen 1853, s. 41–42
 - 23) C. H. Thölén påpekar i boken "Det andliga prästdömet", Göteborg 1933, s. 63: "Såvitt jag kunnat finna, är det endast på ett ställe, nämligen i bihanget till Schmalkaldiska artiklarna [varmed Thölén åsyftar Melanchthons Tractatus], som den troende församlingens prästerliga karaktär nämnes med uttryckliga ord, vilket väl må synas påfallande, då man betänker, vilket rum detta begrepp intager i Luthers reformatiska skrifter."
 - 24) Luther, *Herdabrev till de böhmiska bröderna*, 1984, s. 29: "Man borde därför inte tvinga någon på församlingen mot dess medlemmars vilja. Biskopen borde icke i ämbetet stadfästa någon annan än den som är välkänd av församlingen och av denna kallad, eftersom man trots sig kunna få gagn av honom." Jfr. Laurentius Petri, *Om sakrament och ämbete*, 1993, s. 110–111: "Ty kyrkan är inte skyldig att mot sin vilja ta emot den, som biskopen ordinerar, men däremot är biskopen skyldig att ordinera den, som kyrkan kallar."
 - 25) Schartaus uppfattning skildras i Thölén, a. a., s. 88–99.

Jubileumstal vid Evangelisk-lutherska kyrkans i Kenya 60-årsfirande

Ett svenskt missionsarbete började för sextio år sedan i Kenya. I detta tal görs lägesbeskrivning, utvärdering och bokslut från kenyansk horisont. Det är uppmuntrande läsning.

”Så mycket fastare står nu det profetiska ordet för oss, och ni gör rätt i att hålla er till det som till ett ljus som lyser på en mörk plats, tills dagen gryr och morgonstjärnan går upp i era hjärtan.” 2 Petr. 1:19

Bröder och systrar i Kristus, ärade gäster och medarbetare i Herrens vingård! Vi är samlade här idag för att fira Evangelisk-lutherska kyrkans i Kenya (ELCK:s) 60-årsjubileum. Det var en dag som denna som solen gick upp över Sunekas marknad för sextio år sedan och Martin Lundström och hans fru Gunborg kom gående nedför slutningen från Itierio. Tillsammans sjöng de ”Jesus för världen” och ”Vilken vän vi har i Jesus” och Martin predikade det rena evangeliet för de två hundra personer som samlats där [på marknaden, red:s. anm.]. Även om vi inte kan hävda att vi alltid har varit trogna mot Gud under de sextio år som gått sedan dess, kan vi med säkerhet säga att Gud har varit trofast mot oss. (”Är vi trolösa – han förblir trofast” 2 Tim. 2:13.) Tack vare Guds trofasthet fortsätter evangeliets klara sol att lysa från våra

predikstolar, altaren och dopfuntar och når in i det innersta av våra förmörkade själar.

Om vi nu ska fira vår kyrkas 60-årsdag, vad är det då egentligen som ska firas? Naturligtvis är vi tacksamma för alla de missionärer som lämnat hem och familj och offrat så mycket för att tjäna ibland oss. Vi är förstås tacksamma för de pastorer och evangelister som outtröttligt vandrat genom vårt vidsträckta land för att räcka evangeliet till dem som aldrig fått höra det. Naturligtvis är vi tacksamma för alla dem som byggt skolor, kliniker och kyrkor. Vi är tacksamma för dem som givit de hungriga mat och de fattiga medel att förbättra sina liv.

Men om vi nu är tacksamma för alla dessa mänskliga insatser, så är vi ändå allra mest tacksamma för det verk som Gud själv har gjort ibland oss, att han blev människa och levde bland oss, att han visat oss nåd och barmhärtighet och sanningen om vem Gud är, att han gick till Jerusalem, led och dog för våra synder, att han uppstod från de döda och for upp till himmelen, där han nu kan nås av alla som åkallar hans namn. Om vi har funnits i sextio år som den lutherska kyrkan i Kenya, så är det helt och hållet tack vare Jesu underbara nåd. Och det prisar vi honom för.

Vår kyrka har genom åren haft en bestämd

teologisk profil, som dessvärre håller på att bli utmärkande för en i minoritet bland kyrkorna i världen idag. Men vår profil är inte unik. Det är faktiskt den profil som utmärkte apostlarna och profeterna. Den är från Jesu egen tid. Vi har inte strävat efter att skapa något nytt, utan bara efter att vara trogna det som Gud har kallat oss till. Därför vill jag i det följande kort redogöra för vår ståndpunkt som Evangelisk-lutherska kyrkan i Kenya (ELCK) och vad den kan betyda för världen och för Kenya idag när vi ser fram emot de kommande sextio åren med Jesus. Vår teologi är mycket enkel och kan förstås väl utifrån de lutherska ”sola”: *sola Scriptura, sola gratia, sola fidei* och *sola Christo*.

1. SOLA SCRIPTURA

När vår grundarmission först började sitt arbete här år 1948, hade den namnet Svensk Luthersk Mission – Bibeltrogna Vänner (SLM). Redan från begynnelsen har Bibeln, Guds Ord, varit vår grundval och norm. Även om SLM 1911 hade givits namnet Bibeltrogna Vänner som öknamn, säger det något om våra djupaste övertygelser och strävanden. Först och främst är vi en kyrka trogen Bibeln. Det betyder å ena sidan att vi önskar förbinda oss att lära, förstå och tro på Bibeln. Om vi ställs inför andra läror, det må vara förnuftbaserade, erfarenhetsgrundade, religiösa eller teologiska, så vill vi alltid pröva dessa mot vad Bibeln säger. Som det står i Konkordieformelns inledande sammanfattning: ”Vi tror, lär och bekänner, att den enda regel och norm, varefter alla läror såväl som lärare bör prövas och bedömas, endast är Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter ...” (Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter, Stockholm 1957, s. 499). Vi förstår att som människor kan vi lätt ta miste, men Guds ord kan inte ha fel. Som Luther skriver i Stora Katekesen: ”Min nästa och jag – kort uttryckt, alla människor – kan ta miste och bedra, men Guds ord kan inte ta miste (*nec*

errare nec fallere potest)” (Theodore G. Tappert, *Baptism*, p. 444).

Men vi betraktar inte Bibeln blott och bart som en teologisk lärobok som vi har tillgång till för att utvärdera andra läror. Att vara trogen Skriften innebär också att med sitt allra innersta ta tag om Bibelns centrala budskap. Liv och död och evigt liv beror på detta budskap. Att vara bibeltrogna vänner betyder att det inte är tillräckligt att förstå bibelordet, vi vill också gripa tag i Bibelns Kristus, lyssna till och åberopa Guds löfte, och däri lägga märke till att Gud har tagit tag om oss i Jesus Kristus.

Om vi strävar efter att vara trogna Bibeln vill vi också vara Bibelns vänner. Hur behandlar du en vän? Du glädder dig över vännens närvaro. Du ser honom rakt i ögonen för att få råd eller bekräftelse. Du sitter eller går sida vid sida med vännen. I våra ELCK-medlemmars hem över hela landet kommer du att finna biblar. Det finns ekegusii-biblar och dhoulo-biblar, biblar på kip-sigis och luha, kuria- och maasai-biblar, biblar på swahili och på engelska. På morgonen kommer våra medlemmar att slå upp sin bibel för att söka vägledning för dagen. Och efter kvällsmaten kommer de att runt oljelampor, stearinljus eller i elektrisk belysning sjunga sånger, be och slå upp sin vän Bibeln för att utforska dess tröst och sanning. Om vi har varit Bibelns vänner i sextio år, är det min uppriktiga förhoppning att vi ska få fördjupa den vänskapen än mer under de kommande sextio åren.

Det är emellertid viktigt att förtydliga att vår teologi inte först och främst är en teologi om Bibeln. Det är i stället en teologi om korset. Om Bibeln är den formella principen för vad vi tror, lär och bekänner, finner vi Bibelns centrum och djupaste mening i korset. Jag kommer att säga något ytterligare om det om bara ett ögonblick. Men dessförinnan vill jag även nämna att Bibeln innehåller lagen. Vi behöver att lagen får oss att inse vår synd, det vill säga övertygar oss om vårt behov av frälsning. Som

*Vi vill vara
Bibelns
vänner*

*Gud älskar er; Gud älskade er så mycket att han sände
sin egen Son att dö för er, och han erbjuder er
kostnadsfritt sin förlåtelse
även denna högtidliga och glädjefyllda dag.*

människor kan vi visserligen av naturen ha en obestämd känsla av vår farliga belägenhet inför Guds vrede, men det är bara Guds uppenbarade ord i lagen, som når in i märgen med sanningen om vårt förtvivalde behov av Guds förlåtelse och frälsning (Hebr. 4:12). Om vi här i Kenya har tagit emot evangeliet med glädje de senaste sextio åren, är det bara tack vare av att lagen predikades för oss först. Även om lagens styng gör ont, är vi tacksamma för det, eftersom det endast är genom dess smärtsamma diagnos vi har öppnats för de goda nyheterna om Guds frälsning i Jesus Kristus.

Lagen har ytterligare en funktion, en funktion som kyrkorna i huvudfåran i Europa och Amerika i vår tid obetänksamt överger. Det är lagens etiska funktion. Guds Ord lär oss vad som är rätt och vad som är fel. I ELCK har vi stått emot den antinomistiska trenden i dessa västerländska kyrkor genom att hålla fast vid Bibelns klara ord i ämnen som kvinnliga präster, sex före äktenskapet, äktenskapsbrott och äktenskapskillnad. När det gäller homosexualitet står vi tillsammans med de anglikaner som (i juni 2008, övers. anm.) samlades i Jerusalem i protest mot denna synd. Vi erbjuder Guds frälsning till alla syndare och inbjuder alla syndare att möta Jesus i Ordet och sakra-

menten. Samtidigt nämner vi saker och ting vid deras rätta namn och låter inte den förhärdade syndaren ursäktas sig med att säga att han inte visste att hans synd var synd.

Genom att hävda *Sola Scriptura*-principen, vill vi vara trogna Bibeln; vi vill vara Bibelns vänner; vi vill förkunna den som lag och evangelium för allt skapat.

2. SOLA GRATIA

Bibelns centrum är mycket tydligt; vi blir frälsta endast av nåd, *sola gratia*. Detta är det glada budskap som har dragit oss till den lutherska tron genom alla dessa många år. Våra traditionella religioner kan ha lärt oss att vi för att behaga Gud först behöver blidka våra förfäder eller utföra vissa ritualer på rätt sätt. Under dessa sextio år har andra trossamfund och religioner försökt fresta oss med de dåliga nyheterna att om vi bara gör tillräckligt med goda gärningar så kommer Gud att ta emot oss. Men vad vi har hört, vad vi har trott, vad vi har lärt och vad vi har bekänt är, att vi blir frälsta av Guds fria nåd och inte genom någonting vi har gjort. Som Paulus skriver i Efesierbrevet 2: ”Av nåden är ni frälsta genom tron, inte av er själva, Guds gåva är det, inte på grund av gärningar, för att ingen skall berömma sig” (Ef. 2:8–9).

Orubbligheten i vår teologis grund är det enda som kan ge tröst åt bekymrade syndare. Den orienterar oss bort från oss själva och våra klena försök att rättfärdiga oss själva, till Guds kors där han led, blödde och dog för vår frälsning. Som Luther själv lärde: ”Detta är skälet till att vår teologi är viss. Den rycker oss bort från oss själva och placerar oss utanför oss själva så att vi inte litar på vår *egen kraft, samvete, erfarenhet, person eller gärningar* utan litar till det som är utanför oss själva, det vill säga Guds löfte och sanning, som inte kan svika”. De goda nyheterna är att när vår egen kraft, samvete, erfarenhet, person och gärningar gör oss besvikna eller förräder oss, kommer Guds evangelium aldrig att svika oss. För oss som är svaga, ogudaktiga (Rom 5:6), syndare (5:8), Guds fiender (5:10) är de goda nyheterna att Kristus dog för oss. Paulus skriver: ”Men Gud bevisar sin kärlek till oss genom att Kristus dog i vårt ställe, medan vi ännu var syndare” (Rom 5:8).

Om vi överger någonting i ELCK, låt oss aldrig ge upp detta ord av hopp och löfte: att Kristus dog för oss, inte på grund av något vi har gjort, utan helt och hållet av sin nåd. När vi överger detta glada budskap, kommer vi att upphöra att vara kyrka. Och låt mig upprepa det på nytt för er idag: Gud älskar er; Gud älskade er så mycket att han sände sin egen Son att dö för er, och han erbjuder er kostnadsfritt sin förlåtelse även denna högtidliga och glädjefyllda dag.

De av er som nyligen har gått in genom porten till det lutherska teologiska seminariet på Matongo har sett att mitt emot vårt seminarium har en inhägnad gård byggts till Legio Maria-religionens ära.¹ Denna styggelse borde i våra hjärtan väcka en helig nitälskan för Bibelns Gud och ett medlidande med dem som vilseletts, så att vi engagerar oss i deras situation och delar evangeliet med dem.

Vad är då kärnan i Legio Maria? De tror i

grund och botten att Jesus från Nasaret, hans liv, död och uppståndelse, inte var nog. Därför var det tvunget att en svart Messias kom för människor i Afrika. Vad de inte har förstått av evangeliet är att frälsningens evangelium gäller också dem. I Lilla katekesen säger Luther att de viktigaste orden i nattvarens instiftelseord är ”för er”. Den utmaning som fortfarande finns för oss idag är att tydligt kommunicera till alla Kenyas folk, även Legio Maria, att Kristus dog ”för er”, helt av nåd, utan lagens gärningar, och vill erbjuda överflödande liv i relationen med honom. Som ELCK måste vi och kommer vi alltid att hålla fast vid nåden allena.

3. SOLA FIDE

Och hur tar vi då emot Guds nåd, denna fantastiska gåva? Några kommer att säga att om vi handlar utifrån det som finns inom oss, kommer Gud att välsigna oss med förmågan att älska och ta emot hans nåd. Andra menar att även om vi blir rättfärdiggjorda av nåd, kommer denna nåd endast att fullkomnas genom tro *och gärningar*. Vi säger ”nej” till alla dessa tillägg till Guds frälsningsväg. Om vi blir frälsta enbart av nåd, så blir vi också frälsta endast genom tron. Det är sant att denna tro inte endast är en intellektuell förståelse (*notitia*). Den är inte heller bara ett intellektuellt instämmande i sanningen om Gud och evangeliet (*assentia*). Den tro som evangelierna talar om är en tro som tar tag i Kristus, bekänner att Kristus och Hans löften är ”för mig”, en tro som alltid och ytterst litar till Kristus ensam för att få evigt liv (*fiducia*).

Luther talar om denna sorts tro när han beskriver sitt reformationsgenombrott och sin förståelse av Rom 1:17. ”Till sist, när jag mediterade dag och natt över betydelsen av orden ’en rättfärdighet från Gud uppenbaras i det [evangeliet, red:s anm.], som det står skrivet, den rättfärdige skall leva av tro’, började jag förstå ’Guds rättfärdighet’, som det

genom vilket den rättfärdige lever, och Guds gåva; och den meningen, 'rättfärdigheten från Gud uppenbaras', som avseende en passiv rättfärdighet, genom vilken den barmhärtige Guden rättfärdigförklarar oss genom tro, som det står skrivet, 'den rättfärdige skall leva av tro.'" Luther betraktade rättfärdiggörelsen genom tro som "summan av all kristen lära" och "den trosartikel varmed kyrkan står eller faller". I de *Schmalkaldiska artiklarna* skrev han 1537: "Ingenting i denna trosartikel kan ges upp eller kompromissas med, om så himmel och jord och allt tidsbestämt skulle förstöras".

Och så gör även vi som Evangelisk-lutherska kyrkan i Kenya ett ställningstagande här: att Gud frälsar oss genom vår tros förtröstan på honom och att även en sådan förlitande tro är hans gåva utan motprestation från oss. På denna sextionde årsdag vill vi förklara vår avsikt att aldrig bli en kyrka som lägger någonting till evangeliet. Vi tror endast på evangeliet för frälsning; inte frälsning *och* mänskliga rättigheter; inte frälsning *och* ett gott förvaltarskap av miljön, inte frälsning *och* barmhärtighetsgärningar. Naturligtvis tror vi på gärningar, till och med på sådana goda gärningar som att ge mat till de hungrande, kläder till de nakna, som att upprätthålla mänskliga rättigheter och bevara vår miljö. Men sådana gärningar bidrar absolut inte till vår frälsning. I stället är de den naturliga konsekvensen av Guds nåd i våra liv. De strömmar naturligt ur vår tacksamhet över Guds nåd i våra liv.

Vi förstår också förbindelsen mellan tron och Ordet. Som Paulus skriver i Romarbrevet 10:17, "... tron kommer av predikan och predikan i kraft av Kristi ord".² Och därför är vår uppgift de kommande sextio åren tydlig: att predika Ordet i tid och otid. (1 Tim. 4:2). Oavsett om människor uppskattar det eller ej, om de tar emot det eller ej, låt oss framför allt fortsätta att predika det trosskapande Ordet.

4. SOLA CHRISTO

De tre "sola" som jag hittills behandlat, formulerades alla i opposition mot någon särskild ståndpunkt, nämligen: *sola Scriptura*, Skriften allena, mot dem som tillskriver traditionen eller erfarenheten för stor auktoritet; *sola gratia*, nåden allena, mot dem som tror att vi måste bidra med mänskliga meriter för att räddas av Gud; *sola fide*, tron allena, mot dem som tror att vi får ta emot Guds nåd på grund av mänskliga gärningar.

Men alla dessa tre *sola* förenas i *sola Christo*, Kristus allena. Kristus är *Skriftens* centrum. Det är genom Kristi död på korset som Gud uppenbarar och skänker oss sin *nåd*. Och det är endast vid honom som vår *tro* får klamra sig fast. Och därför står det klart att vad vi som kyrka är och vad vi kommer att bli, det är vi endast genom Kristus. Och därför bör vi alltid vandra med honom, som vi sjunger i den gamla psalmen:

*Låt oss alltid gå med Jesus,
Följa Hans exempel rena,
Fly från världen, som bedrar oss,
Och vår själ till synd vill locka.
Ständigt i hans fotspår gå,
Kroppen här, vår själ där ovan,
Av tro, hopp och kärlek fyllda,
Låt oss följa Faderns bud.
Stanna, trofaste Herre, hos mig;
Frälsare led, jag följer dig.*

(SIGISMUND VON BIRKEN, FRI ÖVERS.)

5. VÅR PLATS I VÄRLDEN

Eftersom vi har gjort detta bestämda ställningstagande för Skriften allena, nåden allena, tron allena och Kristus allena, har vi fått både vänner och ovänner runtom i världen. Paulus skriver till korintierna: "Men vi tackar Gud, som alltid för oss fram i Kristi segertåg och genom oss överallt sprider sin kunskaps väldoft. Ty vi är en Kristi rökelse inför Gud bland

*Alla dessa tre
sola förenas i
sola Christo,
Kristus
allena*

*Vi kommer att vara tvungna att göra
stora uppoffringar för att fortsätta
att sprida evangeliet i Kenya.*

dem som blir frälsta och bland dem som blir förtappade, för de senare en doft av död till död, för de förra en doft av liv till liv. (...) Vi är inte som de flesta, som för egen vinning förfalskar Guds ord. Nej, i Kristus predikar vi med rent sinne inför Gud det ord som kommer från Gud” (2 Kor. 2:14, 16–17). Detta innebär att vi blivit till åtlöje för dem som inte längre står på Guds Ords grund. De anklagar oss för att vara fundamentalister eller mörkermän, för att vara besvärliga eller bråkiga. Vi är en stank av död för dem för vilka evangeliets ljuva doft har blivit passé. Men för dem som blir räddade, för dem som vet att de är i behov av frälsning har vårt budskap varit och kommer att vara den mycket söta och ljuvliga doften av Kristus.

Vi eftersträvar inte internationell berömmelse, men när vänner i Kristus kallat på oss, har vi varit redo att tjäna. Genom att hjälpa vänner i Sverige och Finland att få bibeltroende präster har vi tjänat evangeliet och dess fortsatta vittnesbörd i dessa länder. Och genom vårt bibliska och bekännelsestroga ställningstagande har vi varit till uppmuntran för de många kristna, som trakasseras av liberaler för att fortsatt hålla fast vid Kristus och hans nåd. Om vi kommer att fortsätta att ha en roll i Guds världsvida kyrka, kommer det att vara

just genom att vittna om den tro på Kristus som burit oss dessa senaste sextio år. För några kommer vi att fortsätta att vara en motbjudande stank, men för dem som älskar och behöver Jesus kommer vi att fortsätta bära det väldoftande budskapet om hans kärlek till oss ... och vi kommer att göra det, inte som schackrare på jakt efter någon sorts sidoinkomst, utan med rent sinne som gudsmänniskor.

Och hur viktig vår roll i världen än må bli, kommer vår huvuduppgift att vara att fortsätta det hårda arbetet att predika lag och evangelium just här i Kenya. Vi har många utmaningar framför oss.

För det första kommer vi, precis som i Väst, att bli fortsatt trakasserade och utsatta för övertalning och föraktade av liberala riktningar både inifrån vår kyrka och utifrån. Vi kommer att vara tvungna att om och om igen besluta att bygga på Guds Ord ensamt och att för vår frälsning ta vår tillflykt till Kristus alena.

För det andra kommer vi att vara tvungna att göra stora uppoffringar för att fortsätta att sprida evangeliet i Kenya tills det når alla vinklar och vrår av vårt land. I norra Kenya, i storstadsområdena och längs kusten är det fortfarande många som inte tror på Jesus utan

tar sin tillflykt till islam, till traditionella eller afrikanskt grundade religioner. Att finna de personella och ekonomiska resurserna för att starta evangelisationsarbete ibland dessa människor kommer inte att bli lätt, men det är det enda sättet för att dessa människor, älskade av Gud, ska kunna finna sin frälsning i Kristus.

För det tredje kommer vi att behöva kreativt och uppfinningsrikt tänkande och planering för att möta de utmaningar som globalisering, urban fattigdom, HIV-AIDS, stamtänkande, brott mot de mänskliga rättigheterna och mycket annat orsakar. Några kan betrakta dessa ting som avvikelser från vår verkliga uppgift, att predika det rena evangeliet. Vi ser dem i stället som möjligheter att vara delaktiga i ett evangelisationsarbete lett av Jesus.

För det fjärde kommer vi, när Kristus kallar oss att göra lärjungar i alla länder, att ställas inför de utmaningar som det innebär att bli en

sändande kyrka, en kyrka som understödjer och sänder ut missionärer till världens ände.

Vi vet inte om de kommande sextio åren kommer att bli lättare eller svårare än de första sextio åren. Vad vi vet är att Guds Ord kommer att stå fast och att Kristus själv kommer att vara med oss som vår vägledare och kraft intill tidens slut. (Matt. 28:20)

För sextio år sedan gick solen upp över Sunekas marknad medan Martin Lundström predikade evangeliet. Evangeliets solljus utgår fortfarande från ELCK:s verksamhet. Låt oss hålla oss till evangeliet som ett ljus som lyser på en mörk plats (2 Petr. 1:19). Och när vi vandrar mot det ljuset, låt oss då följa Jesus, som leder allt sitt folk hem. Amen

Walter Obare Omwanza

Biskop, Evangelisk-lutherska kyrkan i Kenya (ELCK)

Publicerat med tillstånd av författaren

Det engelska originalet finns på adressen: <http://elck.org/content/view/31/1/>

Översättning från engelskan av Sara Olsson, Lund.

Bearb. av red.

1 Legio Maria-religionen är en synkretistisk animistisk/kristen religion som uppstått hos Luo-folket, övers. anm.

2 Eng. övers: "... faith comes from hearing the message, and the message is heard through the word of Christ."

”Tre-själ”

– missionsstrategi under utvärdering

INLEDNING

Den stora missionsvågen på 1800-talet resulterade i många nya kyrkor i missionsländerna.¹ Men samtidigt uppstod på många håll ett osunt beroendeförhållande mellan missionsorganisationer och de unga kyrkorna. För snart 150 år sedan lanserades ”*tre-själ*”-strategin som en möjlig lösning på problemet. Man skulle sträva efter att de unga kyrkorna blev *självutbredande*, *självförsörjande* och *självstyrande*.²

Hur gick det då? Strategin fick stort genomslag, men de senaste decennierna har den ifrågasatts. I denna artikel ska vi se närmare på de tre ”själven”, på försöket att lägga till ett fjärde och på en ny modell som mer betonar gemenskapsdimensionen.³

SJÄLVUTBREDANDE (SELF-EXTENDING) KYRKA

Många av de kyrkor som var frukten av missionsansträngningarna blev tyvärr själva inte missionerande.⁴ Omvändelsen till kristendom såväl individuellt som kollektivt följdes inte naturligt av en vilja att fortsätta sprida evangeliet, utan man såg det även fortsatt som missionärernas uppgift att evangelisera. Det är mot denna bakgrund formuleringen av målet om en *självutbredande* kyrka ska ses. Missionsorganisationerna började betona att

mission är en omistlig del av varje kyrkas liv och kallelse.⁵

Den kritik som lett fram till att detta mål formulerats har delvis bestått i att man missbedömt vad som verkligen hade skett på missionsfälten. I hög grad var det så att de nyomvända gick vidare med evangeliet till andra, men dokumentationen talar endast om missionärernas insatser (eftersom det var de som skrev historien) och att det var missionsorganisationerna som tog de stora stegen, till ett nytt land, en ny folkgrupp eller ett nytt språkområde, medan de nationella nya kristna gick till familj, släkt, grannby och stam.⁶

Till denna kritik kan vi lägga frågan om hur de sändande kyrkorna själva fungerade på området. Dels kan vi se att mission i många kyrkor blev en angelägenhet för särskilda missionssällskap; det var alls inte varje kristens ansvar och kallelse, och inte heller hela församlingens eller kyrkans. Dels kan vi se hur kyrkobegreppet i till exempel Skandinavien över huvud taget hindrade tanken på självutbredning. Nationalkyrkorna definierade (och definierar) sig utifrån geografiska gränser och har ett medlemsbegrepp som endast i mycket ringa grad inbegriper omvändelse, bekännelse eller ansvar för evangelisation.⁷

SJÄLVFÖRSÖRJANDE (SELF-SUPPORTING) KYRKA

Det andra målet om *självförsörjande* unga kyrkor i missionsländerna växte fram ur de problem som uppstod när kyrkorna skulle överta verksamheter från missionsorganisationerna. Ofta hade dessa startat skolor, sjukvårdsinrättningar och andra institutioner med västerländska förebilder. De unga kyrkorna kunde inte utan stora ekonomiska bidrag ta över dessa.⁸ Det ekonomiska beroendeförhållandet skapade problem både lokalt och i den sändande organisationen.⁹ Det var också ett stort hinder för förverkligande av de andra båda "själven", inte minst det om självstyre.¹⁰

Målet blev att varje kyrka själv skulle samla in eller tjäna ihop de ekonomiska resurser man behövde. Ofta innebar det att de institutioner missionärerna hade startat med bidrag hemifrån fick läggas ner. En afrikansk kyrkoledare förklarade några årtionden efter övertagandet, den så kallade nationaliseringen av kyrkan, att det hade varit ungefär som när kung Saul erbjuder herdepojken David sin rustning – den alltför stora kostymen var ett stort hinder och först när den kastats av kunde den unga kyrkan börja fungera utifrån sina egna resurser.¹¹

Målsättningen med självförsörjande kyrkor innebar stora fördelar för de anländande missionärerna. Där det finns stora ekonomiska resurser finns alltid risken att det inte är evangeliet som drar människor till sig utan pengarna. Arbetet på missionsfältet blev förstås också billigare för den sändande organisationen om resurser kunde samlas in lokalt för olika projekt.

Samtidigt finns det en obalans i vår värld när det gäller ekonomiska resurser och denna obalans når också in de kristna kyrkorna. Att därför hävda att en rik kyrka av princip inte ska hjälpa en fattig systerkyrka på det ekonomiska området är svårt.¹² Kanske är det i viss utsträckning oundvikligt att den första gene-

rationen kristna är så kallade riskristna, det vill säga människor som attraheras mer av de materiella välsignelser missionärer för med sig än av evangeliets budskap.

SJÄLVSTYRANDE (SELF-GOVERNING) KYRKA

Det tredje målet eller principen gäller vem som ska bestämma i den unga kyrkan. *Självstyrande* innebär att en ung kyrka redan tidigt ska vara "herre i sitt eget hus".¹³ På många missionsfält har missionärer och missionsorganisationer haft ett mycket stort inflytande. Att det varit så från början är naturligt, men frågan är när ansvar och inflytande ska lämnas över. Några menar att överlämnandet ofta skett sent, eller för sent. Principen om självstyre syftar till att de som kommer till tro redan från början ska få ansvar och uppgifter, så att den dag en kyrka uppstår ska den i princip själv kunna bestämma över sin utveckling och verksamhet.¹⁴

Om självförsörjandemålet haft fler förespråkare i missionsorganisationerna, och färre i de nationella kyrkorna, så har det varit tvärtom när det gäller målet om självstyrande. Här har man lokalt menat att ansvar och ledning överlämnats alltför sent, medan sändande organisationer många gånger velat skynda långsamt.¹⁵

Synen på självstyrandemålet beror också på vilken kyrkotradition man verkat inom. En del kristna traditioner betonar enskilda församlingars eller kyrkors självstyrande, medan andra verkar för att inlemma nya församlingar och kyrkor i redan befintliga organisatoriska enheter.

En stor utmaning för missionsorganisationen när det gäller principen om självstyrande har varit att veta *när* ledningsansvaret ska lämnas över liksom att sedan *i praktiken* respektera den nationella kyrkans ledning när överlämnande skett.

Ofta har man liknat förhållandet mellan

Frågan är när ansvar och inflytande ska lämnas över.

I denna process är det helt centralt att Bibeln läses och studeras i den unga kyrkan och av den unga kyrkan för att sedan utläggas och tillämpas in i den egna kulturen.

mission och kyrka vi ett föräldrar–barn–förhållande. När är barnet moget för eget ansvar? När är barnet vuxet, med full bestämmanderätt men också fullt ansvar? Och hur förbereder föräldrarna för att även efter den dagen möjliggöra ett gott förhållande till barnen?

SJÄLVSTÄNDIG TEOLOGISK BEARBETNING

Långt efter det att principen om de tre själven introducerats, lanserades en fjärde om egen självständig teologisk bearbetning (*self-theologizing*) ”själv-teologiserande”.¹⁶ Den tar fasta på att evangeliet som gäller alla människor i alla kulturer behöver uttryckas på olika sätt i olika kulturella sammanhang.¹⁷ I denna fas av evangeliets ”inkarnation” kan missionärer bidra i varierande grad, men i slutändan måste de kristna på platsen göra formuleringsarbetet i sin egen kultur. I denna process är det helt centralt att Bibeln läses och studeras i den unga kyrkan och av den unga kyrkan för att sedan utläggas och tillämpas in i den egna kulturen.

De egna studierna och formuleringsansträngningarna utmanar sändande missionsorganisationer att reflektera över vad man ”exporterar” av kultur, tradition och kanske till och med av konflikter från sitt eget sam-

manhang.¹⁸ För den unga kyrkan handlar det om att forma en teologi som fungerar i det egna sammanhanget, där man mycket väl kan ha med impulser från dem som kommit med evangeliet.

Beträffande den unga kyrkans egna teologiska arbete finns ofta en oro från missionsorganisationens sida att kyrkan ska bryta med sådant i lära och liv som av missionen syns omistligt.¹⁹ Från den unga kyrkans håll handlar mycket om att finna uttryckssätt som fungerar i det egna sammanhanget, att finna sin roll i den universella kyrkan och samtidigt vara Bibeln trogen.²⁰

FÖRSÖK ATT KORRIGERA TANKEN OM TRE-SJÄLV

I aktuell missiologisk litteratur finns en tendens att frånga tre-självtänkandet.²¹ I stället lyfter man fram andra modeller och tänkesätt.²² I den senaste större boken i missionskunskap utgiven på svenska presenterar författaren, Andrew Kirk, *partnerskap* som den modell som kyrka och mission bör eftersträva.²³ Han utgår från det nytestamentliga begreppet *koinonia*²⁴ (gemenskap eller deltagande) och pekar på fyra områden där mission och kyrka ska sträva efter partnerskap eller samverkan:²⁵

- 1) Gemensamma arbetsuppgifter
- 2) Gåvor (*charismatoi*)
- 3) Materiella tillgångar
- 4) Lidande

Det är värt att fundera över om Kirks modell innebär ett *förkastande*, en *vidareutveckling* eller en *korrigering* av tanken om de tre själven. Snarast är det det senare.

1) Samverkan beträffande gemensamma arbetsuppgifter kan avse fortsatt evangelisations- och missionsarbete. Den unga kyrkan kanske inte har resurser att själv gå vidare bortom språk-, kultur- eller geografiska gränser. Men en styrka vore om man då gick tillsammans i ett samverkande team.²⁶ Det finns områden där de lokala kristna har mycket att bidra med, till exempel i fråga om vilka kommunikationssätt som fungerar i deras kultur.

2) När det gäller gåvor så finns det i den unga kyrkan ofta en stor entusiasm och iver över den nyfunna tron. Ett sådant engagemang kan tillsammans med missionens erfarenhet och teologiska skolning vara värdefullt i ett missionsarbete på nya platser. Gåvorna kan komplettera varandra.

3) På det ekonomiska området finns det i varje missionsarbete som utgår från ett (i strikt materiell mening) rikare land till ett mindre rikt land alltid spänningar. Principen om självförsörjande har inte löst problemet och kanske är det nödvändigt att materiella tillgångar delas i större utsträckning för att evangeliet ska kunna förmedlas på ett trovärdigt sätt.

4) Slutligen handlar det om att dela lidande. Det är en aspekt som ibland fallit i glömska. Fortfarande motiveras mission från Sverige och andra länder i Norra Europa utifrån att man tycker ”synd om de fattiga i ...”. Den typen av sympatyttringar behöver inte nödvändigtvis vara av ondo, men man måste också våga fråga vem det är mest synd om. Många av de sändande länderna är bland de mest avkristnade

i världen. I de unga kyrkorna finns en faktisk medvetenhet om att tron på Jesus kan innebära lidande – och en villighet att lida tillsammans med kristna i andra länder. Det är inte utan att frågan är befogad: Vem behöver vems förböner? Svaret är att vi behöver varandras förböner.²⁷

AVSLUTNING:

EGET ANSVAR, MEN ÄNDÅ TILLSAMMANS

Det finns en risk att ”tre-själv-tänkandet” blir en projektion av ett barns ”kan själv”. Problemet med en tvååring är dock att det är begränsat vad barnet kan själv. Dessutom strider ”kan själv”-inställningen mot evangeliets grundtanke om att vi inte kan själva, utan alltid är beroende. Främst handlar det förstås om beroendet av Gud, men också i den kristna gemenskapen – i vilken både missionen och den unga kyrkan ingår – är beroendet en självklar beståndsdel.

De som fogats in i Kristus är sammanvuxna med honom – och därmed med varandra. Därför menar jag att betoningen av självstyrande, självutbredande och självförsörjning riskerar att begränsa den kristna gemenskapen och skapa onödiga avstånd mellan delar av Kristi världsvida kyrka. Jag skulle vilja att ”tre-själv-målsättningen” fick sin tillämpning på det sättet att varje kyrka – ung som gammal – har ett eget ansvar för sitt liv, sin verksamhet och sina medlemmar, det vill säga att man i princip skulle klara sig själv *om det krävdes*, men att man så länge det inte krävs (på grund av omständigheter kyrka och mission inte råder över) arbetar *tillsammans*.

En delaktighet på det sättet Kirk presenterar den menar jag är en god tanke och ett gott mål. I förhållandet mellan mission och kyrka ska redan från början tanken finnas på delaktighet och på att i samverkan förverkliga projekt och nysatsningar. En femti-femti fördelning av de resurser man går in med (medarbetare, ekonomi, gåvor, utbildning, uppoffring)

Gåvorna kan komplettera varandra.

är inte möjlig – och behöver inte heller vara målet – men viktigt är att erkänna att båda har något viktigt att bidra med. Det går bättre tillsammans.²⁸

Erik J Andersson

Missionär, teol. kand, Chiclayo, Peru

- 1 Artonhundratalet kallas ibland ”det stora missionsårhundradet” eftersom många protestantiska kyrkor i Europa och USA då med stor iver startade utlandsmission. Jfr Berentsen ”Misjonstenkningen 1500–1900”, s. 110–132, i Jan-Martin Berentsen (red.), Tormod Engelsviken (red.) & Knud Jørgensen (red.) *Missiologi i dag*, 2 uppl., Universitetsforlaget, Oslo 2001, se särskilt s. 117–119. Det första svenska initiativet togs av EFS 1861, men följdes snart av fler. Se också Carl-Erik Sahlberg *Missionens historia genom 2000 år*, Libris, Örebro 1999, s. 103–135, särskilt s. 114–115.
- 2 Bakom teorin stod missionssekreterarna Rufus Anderson (American Board of Commissioners for Foreign Missions, ABCFM) och Henry Venn (Church Missionary Society, CMS). (http://en.wikipedia.org/wiki/Rufus_Anderson respektive [http://en.wikipedia.org/wiki/Henry_Venn_\(Church_Missionary_Society\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Henry_Venn_(Church_Missionary_Society))). Paul Hiebert *Anthropological Insights for Missionaries*, Baker Books, Grand Rapids 2001, 16 uppl., s. 193–195. Se också Jørgensen *Misjon og kirke*, (s. 275–305 i Berentsen *et al* 2001) s. 284–285.
- 3 Den speciella roll som ”tre-själv” fick som redskap för politisering av den kristna kyrkan i Kina kommer inte att beröras i denna artikel. För en översikt över utvecklingen i Kina, se Dagfinn Solheim *Tre-selv-bevegelsen* i Berentsen, s. 390–391.
- 4 Hiebert, s. 194
- 5 Klas Lundström skriver att ett resultat av Kyrkornas Världsråds missionskonferens i Mexico City 1963 var slutsatsen att ”missionsansvaret ligger inte bara på några missionsorganisationer utan det åligger varje lokal församling. Varje kyrka befinner sig i en front-situation och har ett stort ansvar i sitt närområde.” Klas Lundström ”Att vara missionerande kyrka”, s. 4–12 i *Ingång. Johannelunds teologiska skriftserie*, årg. 12, nr. 4, Uppsala 2006, s. 4
- 6 Hiebert, s. 194
- 7 Till denna frågeställning hör delvis kopplingen mellan kolonisation och mission. Se t.ex. Hiebert, s. 248–249, 262–263 och David J. Bosch *Misión en transformación. Cambios de paradigma en la teología de la misión*, Libros Desafío, Grand Rapids, Michigan 2000 (spansk översättning av *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, Orbis Books, Maryknoll, New York 1991), s. 284–288, 374–387.
- 8 Hiebert, s. 194–195
- 9 Även ekonomin i de sändande länderna påverkade förstås möjligheten till ekonomiskt stöd. Den ekonomiska krisen på 1930-talet avspeglades tydligt i minskat ekonomiskt stöd till mission i länder där missionärer från USA var mest representerade. Sahlberg, s. 140
- 10 Hiebert, s. 194
- 11 Återgivet av teol. dr. Göran Janzon i en föreläsning vid Örebro missionskola våren 2006. Berättelsen om Saul återfinns i 1 Sam 17 kap.
- 12 En annan vinkel på detta problem ges i en tidigare artikel i *Begrunda*. Där behandlas frågan om det är bättre att skicka pengar än att sända missionärer och artikelns författare menar att, främst ur ett sändarperspektiv, pengar inte kan ersätta missionärer. Att göra bådadera verkar också uteslutet, utom som ”nöd hjälp”. Robertson McQuilkin (med inledning av Roland Gustafsson) ”Bör man skicka pengar eller sända folk?”, s. 19–24 i *Begrunda*, nr 1, 2001.
- 13 Ytterst sett är det förstärkt så att Jesus Kristus är kyrkans Herre och den som är dess yttersta auktoritet.
- 14 Hiebert, s. 195, se även s. 249–252
- 15 Hiebert, s. 195
- 16 Detta är huvudämnet för Hieberts åttonde kapitel ”The Fourth Self”, Hiebert, s. 193–224. Se också Bosch, s. 551.
- 17 Förutom Hiebert, se även Engelsviken *Misjon og kultur*, s. 225–242 i Berentsen, särskilt s. 239–242 där han utgår från Hieberts framställning, och Bosch, s. 551–557.
- 18 Hiebert skriver: ”Det stör oss därför att upptäcka att teologier är påverkade också av kultur. [...] Dessutom är alla teologier märkta av mänsklig synd.” Hiebert, s. 198 (egen översättning)
- 19 Engelsviken i Berentsen, s. 239: ”Kopplingen mellan självteologiserande och självstyrande är många gånger tydlig.”
- 20 Bosch ger några exempel på litteratur (bl.a. av Bengt Sundkler) om situationer och rörelser där självteologiserandeprocessen gått över styr. Bosch, s. 551 n. 21. Även i Sydamerika finns sådana rörelser, t.ex. de peruanska ”israeliterna”, som uppstått kring en tidigare peruansk sjundedagsadventist, som utropade sig som Profeten (vilken Moses förutsagt). Denna rörelse tillämpar den gammaltestamentliga offerkulten och samlar tiotusentals anhängare.

- 21 En av dem som allra tidigast såg tre-självtänkandets beränsningar, och som menade att det verkligen begränsade möjligheterna för god missionsverksamhet var Roland Allen (1868–1947), anglikansk präst, missionär och missionsstrateg. Allen skriver redan 1927: ”Vi är villiga att i abstrakta termer och som ideal tala om självförsörjande, självutbredande och självstyrande kyrkor, men när vi själva tänker att grunda självförsörjande, självstyrande kyrkor i biblisk mening, infinner sig en rädsla, en förskräcklig, dödlig rädsla.” Roland Allen *The Spontaneous Expansion of the Church: And the Causes Which Hinder It*, The World Dominion Press, London 1927, kap. 2, avsnitt II, egen översättning. Allen fortsätter sin uppgörelse med tre-självt-strategin bl.a. i kap. 3, avsnitt II och framåt. (Boken finns tillgänglig i sin helhet på http://www.gospeltruth.net/allen/spon_expansionofch.htm.) Också Allens mest kända bok *Missionary Methods: St. Paul's or Ours?*, vars första upplaga är från 1912 är fortfarande aktuell och relevant vid ett studium i missionsstrategi. (Andra upplagan från 1927 finns tillgänglig i sin helhet på http://www.gospeltruth.net/miss_methods.htm. Senare omtryckningar finns att köpa i bokhandeln.) I *Missionary Methods* kritiserar Allen missionstänkande som innebär att först en kyrka grundas som är beroende, för att den sedan ska bli oberoende. Istället bör kyrkan vara självstyrande m.m. från början. (Se t.ex. resonemanget om ekonomi och mission i kapitel 6.)
- 22 Hiebert, s. 195. Knud Jørgensen ”Misjon og kirke”, i Berentsen, s. 298–305. (Se även Sahlberg, s. 143, 173–181.)
- 23 Andrew Kirk, *Vad är mission? En teologisk undersökning*, Libris, Örebro 2003, s. 197–200. Kirk ger en historisk bakgrund och presenterar hur begreppet *partners in mission* vuxit fram ur det internationella arbetet kring mission och missionsstrategi. Hela det tionde kapitlet i boken, ”Delaktigt i partnerskap” (s. 197–217) behandlar frågan om relationen mellan mission och kyrka. Kirk är medveten om att termen ”partnerskap” har sina begränsningar, inte minst på grund av att den används om ”äktenskapsersättande” relationer, men pekar på den betydelse termen har i affärsvärlden – vilket kanske är tydligare i engelskt språkbruk än i svenskt. Se s. 197 och noten 10 på s. 283. Kanske kunde man på svenska använda begreppet ”samverkan” eller möjligen ”koinonia”.
- 24 *Koinonia* kan betyda
1. *gemenskap*, förbindelse;
 2. *gemenskap* med någon; *delaktighet*;
 3. *deltagande, hjälp* till någons förmån
- Ivar Heikel & Anton Friedrichsen *Grekisk-svensk ordbok till Nya testamentet och De apostoliska fäderna*, Lundequistska Bokhandeln (i distribution), Uppsala 1934
- 25 Kirk 2003, s. 201–204
- 26 S.k. multikulturella team anses vara en styrka i missionsarbete. Se t.ex. Lianne Roembke *Building Credible Multicultural Teams*, William Carey Library, Pasadena, Kalifornien 2000.
- 27 Ytterligare en aspekt av lidande är det valda lidandet, den valda uppoffringen. Från missionärernas sida ser man ofta stora uppoffringar, inte minst genom valet att leva åtskilda från familj, den egna kulturen och vissa materiella ting. Kan också den sändande församlingen välja ett lidande genom att göra stora uppoffringar för missionens sak?
- 28 Ett tack till Henrik Birgersson, Rune Imberg och Roland Gustafsson för värdefulla synpunkter och korrigeringar. För det slutgiltiga innehållet i artikeln svarar artikelförfattaren.

Den kristne och samhället

Ibland antyds att Bibeln och Gamla testamentet inte skulle ha något värdefullt eller relevant att säga om livet i det nutida samhället, ja, att GT till och med skulle vara skadlig eller farlig läsning. Ingenting kan vara mer felaktigt. Det finns en skatt även i GT och dess bud och befallningar är väl värda vår begrundan. Pröva och se! Artikeln kan med fördel läsas med en öppen bibel till hands.

PRIORITET NUMMER ETT

”Sök först Guds rike och hans rättfärdighet”, lyder Jesu uppmaning (Matt. 6:33). Det är inget tvivel om vad som ska vara vår främsta prioritet. Men att något kommer först betyder ju att annat också ska vara med, sådant som är viktigt utan att vara viktigast.

Vi lever vårt liv här på jorden och vi lever det tillsammans med andra människor. Vi hör samman med dem som levt före oss; vi har tagit över efter dem. Vi i vår tur får föra livet vidare och vara med om att skapa förutsättningar åt kommande generationer. Vi hör alla samman med Gud, men även med vår jord och med varandra. Liv, livsrum och medmänniskor är alltsammans givet oss av Gud. Att vara människa är alltså att leva i ett sammanhang och att ha ansvar.

Dessutom är det så att tron på Kristus förändrar oss och avsätter spår i våra liv. Tron på Jesus innebär nämligen att han blir herre

över människans liv. Där den levande tron finns kommer den till uttryck i goda frukter som sprider en Kristusdoft och i konkreta handlingar som blir till nytta för andra. Historien ger många exempel på hur evangeliet förändrar inte bara individer, utan även hela samhällen. Tron blir synlig.

Sackeus förändrades i mötet med Jesus. Han blev uppmärksam på de fattiga och fick en vilja att dela med sig. Han blev också angelägen om att gottgöra dem som han bedragit (Luk. 19:8).

När evangeliet blev mottaget i vårt land ledde det till en ny syn på människans värde. Man kunde inte längre sätta ut oönskade barn i skogen och inte heller störta de gamla utför ättestupan.

SKAPELSEUPPDRAGET

”Sök den stads bästa dit jag har fört er i fångenskap och be för den” (Jer. 29:4–7). Uppmaningen finns i ett brev som profeten Jeremia skriver till landsmän som förts bort som krigsfångar till Babylonien. De hade drabbats av en svår katastrof både i nationell, andlig och mänsklig mening. Landet var en av gåvorna förknippade med det förbund som Gud slutit med sitt utvalda folk. Nu hade de förts bort

... evangeliet förändrar hela samhällen.

från den plats på jorden som Gud hade gett dem att leva på. Sorg, förtvivlan och resignation riskerade att lamslå dem. I just den situationen får profeten uppgiften att skriva ett brev där Gud ger ljus över situationen och visar på ett rätt förhållningssätt. De ska bygga hus att bo i, plantera trädgårdar och odla, bilda familj och få barn. Det är konkreta och livsbejakande råd, som visar vad Gud vill att de ska göra under de sjuttio år, alltså en mansålder, de måste leva som gäster och främlingar. Dessa uppgifter går tillbaka på det uppdrag som vi människor fick i samband med skapelsen: att vara frukt samma och föröka oss, råda över skapelsen, odla och kultivera, bevara och förmera. Det är ett förvaltaruppdrag som vi har fått. Skaparen delar med sig av sina uppgifter. Han gör oss till medarbetare och ger oss förtroende och ansvar. Vi får intressanta, meningsfulla och utvecklande uppgifter. (1 Mos. 1:26–2:3.)

BEKRÄFTAT AV KRISTUS

Vi lever i Skaparens värld. Den värld han ville och gav existens. Den värld han uppfyller, i varje ögonblick ger liv, och håller uppe. ”Ty i honom är det som vi lever, rör oss och är till” (Apg. 17:28). Skulle vi inte älska och vårda denna värld som Gud har gett oss? Dessutom är det den värld som Guds Son har trätt in i. Han har – o, heliga mysterium – blivit sann och verklig människa i just denna värld. ”Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den Enfödde har av Fadern, och han var full av nåd och sanning” (Joh. 1:14). Inkarnationen är en stark bekräftelse av den skapade världen och av människans värdighet och höghet. Kristus möter oss och griper in mitt i detta liv, inte för att lyfta oss ut ur det utan för att vara med oss. Mitt i livet med dess möjligheter och ansvar, får vi leva som hans tjänare. Det gör denna värld viktig och ger detta liv en stor betydelse. Här ska vår tro komma till uttryck och vara ”verksam i kärlek” (Gal. 5:6 f.). Här

ska tron prövas och mogna. Det sker när vi tar livets utmaningar på allvar och ärligt försöker omsätta Guds vilja i handling.

GUD VAKAR ÖVER LIVET I FALLETS VÄRLD

Jag vill peka på ännu några bibelsammanhang som belägger och belyser vårt samhälls ansvar. Berättelsen om Kain och Abel visar att synden gör människan självisk (1 Mos. 4:1–16). Den frestar henne att svika sitt ansvar som medmänniska – ska jag hålla reda på min bror, säger Kain. Men Gud vakar över livet. Hans Ord och våra samveten kallar oss att ställa oss på det godas sida, att bygga upp och inte riva ned. Vi har ansvar för varandra, inte minst för dem vi har i vår närhet. ”Du skall älska din nästa som dig själv”, som budet senare formuleras (3 Mos. 19:18). Detta bud gäller varje människa som Gud gett liv åt och som lever på den jord som är hans. Den gyllene regeln som hör nära samman med detta bud lyder i Jesu tappning: ”Allt vad ni vill att människorna skall göra er, det skall ni också göra dem” (Matt 7:12), och fanns redan före Jesus både inom judendomen och på andra håll. Den verkar alltså vara knuten till samvetet, och därmed allmänmänsklig.

LIVSBEJAKANDE INSTITUTIONER

I det tidiga Israel fanns *Goel*-institutionen. *Goel* är hebreiska och betyder återlösare. Den ansvarige släktingen, *Goel*, hade en av Gud given plikt att med eget kapital erlägga lösen och så friköpa den nära anförvant som förlorat sin egendom, försörjningsmöjlighet eller frihet. Han skulle också säkra familjens fortlevnad, om en man i slakten hade dött barnlös, genom att gifta sig med änkan. Denna institution hade även en rättsvårdande funktion, genom att den ansvarige släktingen skulle utkräva straff vid vissa förbrytelser. (3 Mos. 25:47 ff., 5 Mos. 25:5 f., 4 Mos. 35:9 ff.) *Goel*-institutionen visar på ett långtgående ansvar för släktingars liv, egendom och frihet.

*Hör HERRENS ord, ni Israels barn!
Ty HERREN går till rätta med dem som bor i landet,
eftersom ingen sanning och ingen kärlek
och ingen kunskap om Gud finns i landet. Hos. 4:1*

GODA BUD

De tio buden handlar om hur människor ska leva tillsammans i en fallen värld, där det onda är en verklighet som hotar att förstöra livet och gemenskapen (2 Mos. 20:1–17). Det femte budet ger skydd åt liv och människovärde. De fjärde och sjätte buden värnar familjeliv och äktenskap. Det sjunde budet slår en skyddande mur omkring den personliga egendomen och det åttonde om ett gott namn och rykte. De två sista buden vill stoppa avund och onda begär redan vid roten, det vill säga innan de kommit till uttryck i ord och handling. Dessa bud är goda bud, giltiga och viktiga också idag. De behövs för att sätta en gräns för det onda, motverka det som bryter ned gemenskapen mellan människor och för att skapa så goda livsförutsättningar som möjligt.

MÄNSKLIG OMTANKE

”Du ska inte skörda till den yttersta kanten av åkern, eller plocka upp ströaxen utan lämna detta kvar åt den fattige och främlingen”, lyder ett annat av Moselagens bud (3 Mos. 19:9 f.). Detta bud hade den invandrade änkan Rut glädje av (Rut 2:2). Hon fick möjlighet att försörja sig och sin svärmor genom att plocka överblivna ax efter skördemännen på Boas åker. Även Jesu lärjungar drog med all

rätt nytta av det när de vandrade genom landet en sabbatsdag (Matt. 12:1). Det var nämligen till nytta också för dem som reste på vägarna. Tanken bakom budet var att ägaren av en åker på detta sätt skulle visa sin tacksamhet till Skaparen och sin insikt om att han var förvaltare av det som djupast sett tillhör Gud. Frukten av hans arbete skulle inte komma endast honom själv utan även medmänniskorna till del.

På många ställen i Lagen och även hos profeterna påbjuds en särskild omtanke om människor som var utsatta och sårbara. Det kunde gälla änkan och den faderlöse, men även utlänningen. Gud var sådana människors speciella försvarsadvokat som tillvaratog deras intresse (3 Mos. 19:33 f., 2 Mos. 23:9, Ps. 72:12–14). Den fattige daglönaren skulle få sin lön före solnedgången. Gud varnar den som hade det bättre ekonomiskt ställt för att utnyttja dennes utsatthet och oförmåga att hävda sin rätt (5 Mos. 24:14 f.). Av detta kanske vi idag kan lära oss att använda den makt och de möjligheter vi fått inte bara för vår egen räkning, utan för att hjälpa utsatta människor och så visa solidaritet och omtanke.

Mose lag uppmanar även till fiendekärlek (2 Mos. 23:4 f., Ords. 25:21 f. Jfr. Rom. 12:20). Gentemot ovännen gäller: ”Du måste på allt sätt

hjälpa honom” (2 Mos. 23:5). Din ovän är också en människa som Gud gett liv och livsrum. Han/hon ska därför bemötas med respekt och omsorg, inte med hat och förakt. Där man bemöter ont med ont tenderar det onda att accelerera och förvärras. Hat föder hat och samlivet blir till slut så infekterat att det är näst intill omöjligt att reda ut och ställa till rätta. Milda ord och kärlek har motsatt effekt. Detta framhålls ofta i vishetslitteraturen (Ords. 15:1, 25:15).

RÄTTVISA, SANNING OCH BARMHÄRTIGHET

Lagen påbjuder även opartiskhet i rättskipning och varnar för att ta mutor, ”ty mutor förblindar de klarsynta och förvränger de rättfärdigas ord” (2 Mos 23:8). Det är viktigt att vara vaksam för sådant som korrumpierar och skadar det gemensamma livet. Ärlighet, pålitlighet, osjälviskhet och trofasthet gör livet lättare att leva. Men när människor är för mycket ”om sig och kring sig” och vill utnyttja varje situation till egen fördel då blir livet krångligt, svårt och orättvist (2 Mos. 23:8 f.). Hos profeterna möter vi en lidelse för sanning och rättvisa och ofta ett glödande socialt patos. Barmhärtighet och kärlek betonas starkt, liksom hög moral och rätt livsföring. Där sådant saknas blir spänningarna efter hand så starka att gemenskapen sprängs sönder.

Hosea, som var profet på 700-talet, kommer med svidande kritik ”eftersom ingen sanning och kärlek och ingen kunskap om Gud finns i landet” (Hos. 4:1–3). Där sådana värden lyser med sin frånvaro breder ogudaktigheten, ondskan och falskheten ut sig. Samarbetet och gemenskapen människor emellan bryts ned och samhällsbygget vittrar sönder. Ja, till och med naturen påverkas negativt. Blir det inte alltmer tydligt att materialism och egoism har stor skuld i den klimatförändring som idag hotar vår värld?

Även profeten Jesaja gisslar sådana samhälls- och gemenskapsupplösande tendenser. ”Vi har gjort uppror och förnekat Herren. Rättvisan

trängs tillbaka ... sanningen vacklar på torget, det som är rätt kan inte komma fram” (Jes. 59:13–15). ”Nej, detta är den fasta jag vill ha: Lossa orättfärdiga bojor, lös okets band, släpp de förtryckta fria, bryt sönder alla ok, ja, dela ditt bröd åt den hungrige, skaffa de fattiga och hemlösa en boning, kläd den nakne var du än ser honom och drag dig inte undan för den som är ditt kött och blod. Då skall ditt ljus bryta fram som morgonrodnaden och ditt helande visa sig med hast” (Jes. 58:6–8). Gud kallar folket till att dela med sig av sitt bröd, visa omsorg om sin nästa, verka för rättvisa och motverka förtryck. Det är en sådan gudstjänst Gud vill ha.

FAMILJ OCH ARBETSLIV

Om vi går över till NT möter vi ofta förmaningar att ta de vardagliga uppgifterna i hem och arbetsliv på allvar. De så kallade hustavlorna, som ger riktade förmaningar till olika medlemmar i det antika storhushållet, är viktiga exempel på det (Ef. 5:21–6:9, Kol. 3:18–4:1, 1 Petr. 2:18–3:7). Hustavlorna bygger på den ordning som det antika samhället hade. Storfamiljen var både en arbets- och familjegemenskap. Den gav stabilitet, trygghet och ett visst mått av välstånd. I huset eller familjen hade man sin givna plats och sina givna uppgifter. Där fanns man och hustru, föräldrar och barn, gamla och unga, arbetsgivare och arbetstagare. Genom att vara trogen i dessa konkreta och vardagliga uppgifter tog man ett ansvar både för sig själv och för andra.

Det var inte alls säkert att man alltid blev bemött på ett bra sätt, inte om man var underordnad. Hustrun, barnen eller tjänarna kunde i vissa hem få stå ut med en hel del. Makt kan som bekant missbrukas och utnyttjas till att skaffa sig egen fördel. Men de kristna uppmanas att stanna kvar i sina uppgifter och sköta dem på ett sådant sätt att de blev en heder för den Herre de ytterst var tjänare åt, alltså Kristus. När kristna slavar blev illa behandlade skulle de inte ge igen genom att göra ett dåligt arbete eller tala illa om

Underordna er varje myndighet för Herrens skull, det må gälla kejsaren som högste härskare eller landshövdingarna, som är utsända av honom för att straffa dem som gör det onda och hedra dem som gör det goda. 1 Petr. 2:13-14

sin jordiske herre. När kristna hustrur blir illa behandlade av sina icke-kristna makar skulle de bemöta dem med godhet i gengäld och så kanske vinna dem genom sitt exempel. Kristna arbetsgivare förmanas att behandla sina arbetare och underställda med respekt och rättvisa. Och kristna män att bemöta sina hustrur med en utgivande kärlek efter Kristi förebild.

Genom en kallelsemedvetenhet som innebar att man som regel stannade kvar på sin plats, för att troget verka där och vara en god medmänniska och kristen, tog man ansvar både för sig själv och för sina medmänniskor. På så sätt tog man ett samhällsansvar. Dessutom var man ett gott vittne för sin Herre och Frälsare.

TROGET FÖRVALTARSKAP

Paulus förmanar de kristna i Tessalonike att ta sitt arbete på allvar (1 Tess. 4:11, 2 Tess. 3:12). De var nykristna som verkar ha levt i ett slags glädjers mitt under den förföljelse som rådde. Deras övertygelse var att Jesus mycket snart skulle komma tillbaka. Men en del av dem visade en tendens att försumma det jordiska, sitt arbete och sina vardagsuppgifter. Därför fick de upprepade förmaningar av aposteln att arbeta och försörja sig, så att de inte skulle ligga andra till last. De skulle göra en samhällsnyttig

insats, för det är ju så att arbetet inte bara ger inkomst, det ger också ett resultat som andra kan få glädje av. (Arbetets betydelse för andra blir inte minst tydlig i tider av strejk. Sådana leder ju till att vissa arbeten inte blir utförda och vi blir smärtsamt påmind om hur mycket andras arbetsinsats betyder för oss.)

I den grekiska kulturen såg man ned på kroppsarbetet, därför var det viktigt för Paulus att uppmana till att arbeta och utträtta något nyttigt med sina händer. Paulus var själv ett gott föredöme, han var ju tålmakare. Han gav de kristna, både genom sitt eget exempel och genom sin undervisning, en berättigad stolthet över att få tjäna Gud med kroppsarbete. Kristen tro gör ingen skillnad mellan olika arbeten. Alla olika arbetsinsatser behövs; inget arbete är finare än ett annat. Vardagsuppgifterna är inte en börda eller tung plikt utan blir för en kristen en gudstjänst, till Guds ära och medmänniskors hjälp.

GUD OCH SAMHÄLLSORDNINGEN

I Romarbrevet talar Paulus också om vår plats i samhället. Där gäller det särskilt förhållandet till staten och de styrande. Överheten är enligt aposteln en Guds tjänare (Rom. 13 kap. Jämför även 1 Petr. 2:13-17). Den är till för att upprätthålla en god ordning och motverka

anarki och laglöshet. Därför gynnar och belönar en god överhet det goda, sätter gränser för det onda och utmäter straff där så behövs. På detta sätt främjas det mänskliga samlivet. Gud är Skaparen som har omsorg om sin skapelse, han vill att ”rätten skall flöda fram som vatten” och att fred skall råda i både små och stora sammanhang (Amos 5:24).

På Paulus tid saknade den stora majoriteten möjlighet att direkt påverka myndigheter och ha politiskt inflytande. Men de kunde vara lojala, visa de styrande respekt och uppskattning och som kristna kunde de också be för dem. Paulus, liksom Jesus själv, visar mycket tydligt att man också genom att betala skatt, tull och avgifter bidrar till det gemensamma bästa. Jesu egna ord är viktiga här: ”Ge då kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud” (Matt. 22:21). Genom att uttrycka sig på detta fyndiga sätt visar Jesus både på kejsarens/statens uppdrag från Gud och den respekt vi därigenom är dem skyldiga, och på att det är Gud, till vars avbild vi är skapade och vars bild vi bär mitt i vår bristfullhet, som är värd vårt hjärtas fruktan och kärlek och som vi ska tillbe.

ÅLSKA GUD OCH VÅRA MEDMÄNNISKOR

Då är vi tillbaka där vi började denna artikel. Gud ska vara först i våra liv. Det är honom vi ska lita på, tillbe och tjäna. Det är hans rike och frälsningens gåva vi ska sätta som det främsta i våra liv. Om vi gör det, öppnar sig många uppgifter, ett ansvar för vår värld och våra medmänniskor. Tron på Kristus låter oss inte vara överksamma, utan driver oss ut i kärlekens gärningar. Vi får arbeta tillsammans med alla andra människor som vill vara med och bygga upp en god mänsklig gemenskap.

Vi är förvaltare av skapelsen, med uppgifter i familj, arbetsliv och samhälle. Det betyder något att vi är trogna i våra uppgifter. Det kan handla om att vi medvetet satsar på att bygga goda fungerande familjer, att vi är flitiga i våra studier och så förbereder oss på en kommande arbetsinsats, och sedan är pålitliga och trogna i den.

Det är också viktigt att vi medverkar till ett gott samhällsklimat. Vissa ska gå in i aktivt politiskt arbete och vara med att bygga och stärka goda institutioner som kan bära vårt gemensamma liv, värna rätten, lindra nöden och möta de utsattas och svagas behov. Alla ska vi medverka till att de som tar sig an sådana uppgifter bemöts med respekt och inte med förakt. Det politikerförakt man ibland möter ska vi inte medverka till, det bryter ner snarare än bygger upp. I stället bör vi, där vi kan, ge en konstruktiv kritik och hjälpas åt att bära våra politiker i förbön (1 Tim. 2:1f).

I vardagens möten med andra ska vi inte sätta oss själva främst utan våra medmänniskor. Paulus ger oss den tänkvärda uppmaningen att ta emot varandra så som Kristus har tagit emot oss (Rom. 15:7). Det betyder både att möta andra med en hjärtlig omsorg och kärlek, en vilja att verkligen vara till hjälp och tjänst och att vara sann och ärlig.

Gud vill att denna värld ska fungera tills han sätter punkt för historien. Till dess använder han oss människor i sin tjänst. Vi möter hans godhet i de andra och får själva vara redskap för denna godhet. Onda och nedbrytande krafter är också i verksamhet eftersom vi lever i fallets värld. De behöver avslöjas och motarbetas, först och främst när de vill ta makten i våra egna liv och över oss. Det är vår uppgift att troget arbeta för att denna värld ska fungera så bra som möjligt till dess att Gud uppfyller sitt löfte om en ny värld präglad av rättfärdighet (2 Petr 3:13).

”Visa mig, Herre, din väg, jag vill vandra i din sanning. Bevara mitt hjärta vid detta enda: Att jag fruktar ditt namn” (Ps 86:11).

Lars-Åke Nilsson

Lärare på Strandhems Bibel- och lärlingaskola, Åsljunga

Förespråkarens tjänst

Förståelsen för den kristna tron behöver knytas hårdare till det konkreta vardagslivet i yrke och familj. Detsamma gäller det omvända. Denna artikel är ett försök att på ett område knyta ihop Guds värv med vårt och Guds tjänst med vår.

A. FÖRESPRÅKAREN

Allmänt

En förespråkare – det är någon som talar för en sak eller för en annan person. Vi har en liknande tanke uttryckt i det gamla ordet målsman, som är bekant för var och en med barn i skolan. Just begreppet målsman används idag inte i juridiska texter, vilket man skulle kunna tro. Idag är de rättsliga beteckningar som används om föräldrar och deras juridiska rättigheter och skyldigheter i förhållande till sina barn i första hand vårdnadshavare eller förmyndare. Det övergripande begreppet för bland annat dessa två så kallade rättsfigurer är ställföreträdare. Det är med andra ord någon som står i stället för en annan.

Inom juridiken används begreppet ställföreträdare mycket flitigt. Ett barn som är omyndigt har en ställföreträdare, vanligen föräldrarna. Men även ett aktiebolag, en stiftelse eller ideell förening har ställföreträdare. Det är styrelsen som är en sådan juridisk persons ställföreträdare – ofta på grund av lag. En ställfö-

reträdare företräder en annan person och talar för denna fullt ut. Ställföreträdaren är denna persons förespråkare. Även ett ombud har på grund av fullmakt rätt att tala för en annan eller föra en annans talan och fungera som dennes förespråkare.

Bibeln

Är förespråkaren en figur vi möter också i Bibeln? Vi tänker kanske att förespråkaren återfinns endast i människans värld eller människor emellan. Så är inte fallet. Det skulle väl heller knappast förvåna att boken, som börjar med Gud och därefter berättar om hur människan skapas till att ensam i skapelsen utgöra en bild av Gud, skildrar förespråkande både människor emellan och i deras möten med Gud. Jag vill först peka på några ställen där vi möter förespråkare för människor inför Gud.

Abraham

Det första exemplet är Abraham, som talar för Sodom och mot stadens förstörelse. Abraham säger det inte rätt ut men i första hand är det för brorsonen Lot och hans familj som han vädjar till Gud. Det är en högst aktuell berättelse eftersom den tar död på tankar som vi kan ha om Gud utan förstahandsinformation om honom. Den underminerar våra fördomar om

*öppen för
förhand-
lingar*

*Abraham
var sin
brorson Lots
”målsman”*

Gud på det viset att Gud i skildringen verkar vara helt öppen för förhandlingar med en människa, nämligen sin vän, Abraham. Det innebär inte att Abraham i ”förhandlingarna” ber Gud att kompromissa med sin helighet och rättfärdighet. Abraham är inte ute efter att köpslå om dessa egenskaper hos Gud. Å andra sidan hindrar det inte heller att Abraham gör upprepade, frimodiga försök att förhindra Sodom förstörelse genom att tala för stadens rättfärdiga invånares sak. Abrahams bön blir ur en synvinkel sedd inte hörd. Sodom blir förstört. Å andra sidan blir hans rättfärdige släkting Lot och dennes familj räddad. Det var det som egentligen låg på Abrahams hjärta och som han egentligen bad om. I det perspektivet blir Abrahams bön med andra ord hörd.

I sin förbön agerade Abraham – inför Guds tron – som förespråkare för människor inför Gud. Ytterst var han sin brorson Lots ”målsman”. Som vi förstår av berättelsen är Gud ingalunda motståndare till det. Förbön är en Gudi behaglig gärning, som Herren oreserverat uppmanar till. Han ser gärna att vi i förhållande till honom uppträder som förespråkare för andra människors väl. Paulus uppmanar till bön till Gud ”för alla de heliga”, dvs alla kristna (Ef. 6:18) och i samma andetag för sig själv (6:19). När han i sitt första brev till Timoteus förmanar är det första han nämner bön och tacksägelse ”för alla människor” (1 Tim. 2:1).

Liksom all annan bön, bör förbönen ske i Jesu namn. Att komma i eget namn inför Gud kan inte rekommenderas. Det väger allt för lätt. Det egna namnet är belastat och nedsolkat av synd. Jesu namn däremot kan rekommenderas i alla lägen och oavsett omständigheter. Det är genom honom vi har tillträde till Fadern (Ef. 2:18). I Jesu namn finns hjälp att få. Under himlen finns det inte något annat namn (som är bättre) att åberopa när man behöver hjälp. Bibeln är tydlig med att det faktiskt inte finns

”något annat namn, som givits åt människor, genom vilket vi blir frälsta” (Apg. 4:12). Det är Petrus ord inför Stora rådet.

Vi skulle kunna studera närmare även sådana stora och framstående män som Mose (2 Mos.32:11–13) eller Daniel, (9:3–19) och deras förböner. En rättfärdig mans bön och plädering inför Gud är mycket mäktig och utrettar verkligen något (Jak. 5:16b).

Jesus och Petrus

Men det finns fler mäktiga förespråkare i Bibeln. Det finns fler som ber, som vädjar för andra. Jesus säger till Petrus: ”Jag har bett för dig att din tro inte skall bli om intet”. Martin Luther menar att Petrus efter sin förnekelse av Jesus ”utan tvekan” fann tröst i de ord som Herren hade sagt till honom vid bordet tidigare den kvällen. Även om Petrus plågats av ångest och oro på grund av vad han gjort, gick han ändå inte in i förtvivlan som Judas gjorde (Begrunda 1-2008, s. 39).

Vi önskar oss säkerligen alla förbön – andra människors bön för mig i mina svårigheter. Det är verkligen gott och kan upplevas som uttryck för verklig kärlek och omtanke. Ju mer betydelsefull den person är i våra ögon som ber för oss, desto bättre känns det i hjärtat. Jag tycker att det alltid värmer när någon person säger: ”Jag har bett för dig.” (Det värmer mer än när någon säger: ”Jag ska be för dig.”)

Man kan fundera över vilken person – av alla – som man helst skulle önska bad för en. Vem skulle jag vilja bad för min nöd, för mitt elände? Mot en sådan bakgrund kan vi kanske bättre förstå hur betydelsefulla Jesu ord till Petrus måste ha varit för honom. Man kan rent av undra: Var det Jesus som räddade Petrus från ett fall som Judas? Var det Kristi ord och förbön som gjorde den avgörande skillnaden? Det kan inte helt uteslutas ...

Nu är det en sak om Jesus skulle be för Petrus, Klippan, den på vars bekännelse Kristi kyrka

Jesus lever för att alltid be för oss

skulle byggas (Matt. 16:18). Men skulle Jesus be för mig? Nu? Liksom då för Petrus? Det kan verka otroligt och osannolikt. Inte desto mindre är det så. Detta är Jesu egna ord: ”Jag ber för dem som ska komma till tro på mig ...” (Joh. 17:20). Jesus bad för mig redan för 2000 år sedan. Och det gäller naturligtvis för fler än för artikelförfattaren. Vid närmare eftertanke är det häpnadsväckande.

Man kan undra vad Herren Jesus gör nu – efter sin uppståndelse och himmelfärd? Svaret är att han är aktiv i sin tjänst som förespråkare för människor. Det är hans livsuppgift. Jesus lever för att alltid be för oss (Hebr. 7:25). En annan av Bibelns författare, Paulus, har samma budskap i sitt största och tyngsta brev, Romarbrevet: Jesus ber för oss (Rom. 8:34).

Det känns bra att läsa ett sådant ord av Paulus. Jesus ber för mig. Det är gott att få veta att Herren står på min sida. Det är kanske inte heller så svårt att tro det, när det går bra i livet och Guds välsignelse är tydlig i stort som smått. Men hur är det när misslyckanden inträffar, relationerna knakar i fogarna, när svek eller ensamhet drabbar? Då känns det inte alltid så lätt att tacka Kristus och be till honom. Hur är det i ett sådant läge, ber Jesus för oss även i motgång? Kanske blir han tyst när vi vänt ho-

nom ryggen? Nej, så är det faktiskt inte. Det är i stället så att just i den situationen ställer han upp – på vår sida.

En som för vår talan

Detta är kärnan i evangeliet och själva centrum för denna framställning. Det är när vi tar miste i moraliskt avseende, när vi missar målet, när vi syndar, som vi har ”en som för vår talan inför Fadern” (1 Joh. 2:1). Det är Kristus som gör det. I samma vers finner vi ett omdöme om honom. Han är rättfärdig. Det är inte slut med hans bön för oss när synden dragit ned oss i smutsen eller vi har tappat förmågan att tro allt gott om honom. Förespråkarens tjänst upphör inte av sådana omständigheter.

Om vi läser andra översättningar blir innebörden än tydligare. Hedegård talar i sin översättning om att vi har ”en förespråkare hos Fadern”. Den gamla normalupplagan har ”en försvarare hos Fadern”. I NT 81 liksom hos Bo Giertz finner vi samma formulering som i den först citerade versionen ur SFB ”en som för vår talan inför Fadern”. Hedegård skriver om förespråkare i noten till versen: ”Grundtextens ord betecknar en person som är tillkallad för att bistå en annan, till exempel inför domstol, och motsvarar närmast vårt ’advokat’”.

Vi kan alltså konstatera att vi på olika sätt möter förespråkaren på Bibelns blad. Människor uppträder som andras ”advokater” och för deras talan – inte minst i förhållande till Gud. Jesus själv framträder på det sättet. Och Jesus är inte bara människa. Han är också Gud. Han är Ordet som blivit människa (Joh. 1:1, 14). Det är enligt Bibelns vittnesbörd inte heller endast Sonen av personerna i gudomen som ber för oss människor. Det gör också den Helige Ande, som bor i varje kristens bröst (Rom. 8:26–27, 8:11). Han ber för oss heliga.

Anden, Hjälparen

Johannes har i sitt evangelium mer att säga om den Helige Ande och hans tjänst som vår förespråkare. Vi förstår av Johannes framställning att Jesus hade mycket undervisning att ge till sina lärjungar. Men Jesus var mycket medveten om att det var svårt för dem att ta emot alltihop. Han fick ta det lite i taget: ”Jag har ännu mycket att säga er, men ni kan inte bära det nu. Men när han kommer, sanningens Ande, då skall han föra er in i hela sanningen” (Joh. 16:12–13a). Jesus förklarar att han måste sända Anden för att påminna dem om sin undervisning och göra den komplett (Joh. 14:26).

Som ett resultat av Andens verksamhet fick vi också Nya testamentet. Här finner vi Herrens undervisning fullt ut. Anden gav oss Ordet. Det är på det sättet Ordet är knutet till Herrens Ande. Den Helige Ande är Skriftens ursprung och upphovsman. (2 Tim. 3:16, 1 Petr. 1:12). Det gäller även Jesu ord och undervisning. Anden kallas också Kristi Ande (Rom. 8:9). Någon motsättning mellan Jesus och Anden, mellan Kristus och Kristi Ande, finns inte.

När Jesus i sitt avskedstal avslöjar vad som ska hända när han gått bort, talar han om Anden som Hjälparen. Han talar till och med om ”en annan Hjälpare” (Joh. 14:16). Varför säger Jesus ”en annan” Hjälpare? Jo, han syftar

naturligtvis på att han själv är en lärjungarnas hjälpare. Men det är mer intressant än så.

Det visar sig nämligen att det ord på grekiska som översatts med ”hjälpare” är *parakletos*. Det är detta ord som används av Johannes även i hans första brev och som där – som vi redan sett – är översatt med ”en som för vår talan” (1 Joh. 2:1. Jfr. exempelvis noten i NT81. Noten till Joh. 14:16 anger att grundtextens ord betyder ”en som är tillkallad för att hjälpa”. Det kan användas om en advokat eller om en person som vittnar till en annans förmån inför rätta.)

Vi ser med all önskvärd tydlighet att såväl Kristus som den Helige Ande står i en förespråkares tjänst i förhållande till oss. Kristus är lärjungarnas förste hjälpare och förespråkare. Anden är den andre hjälparen och förespråkaren. Skulle man därmed kunna säga även att Gud har helgat förespråkarens tjänst genom att själv utöva den, ja, genom att leva för den saken? Det tror jag att man kan göra. Det ger därigenom en särskild höghet och resning även åt den mänskliga förespråkarens värv.

I själva verket ligger kallelsen till den mänskliga förespråkarens tjänst fast förankrad i Gud själv och hans väsen. Liksom människan inte kan finna sin verkliga och djupaste bestämmelse utom Gud, eftersom människan är skapad ”till Guds avbild”, så kan inte heller förespråkaren verkligen förstå sin kallelse utan denna insikt (1 Mos. 1:27). Att föra en annans talan är, skulle man kunna säga, att svänga med i det universums grundackord som Gud själv utgör. Det är ett sätt att likna Gud som står i djup överensstämmelse med människans bestämmelse.

B. TJÄNST

Uppmärksamheten har riktats i första hand mot vad begreppet förespråkare kan betyda. Jag vill nu gå vidare och skriva något också om ordet tjänst och dess betydelse. Jag tror att det

Anden är den andre hjälparen och förespråkaren.

är något av ett nyckelord för att förstå människolivets innebörd och kallelse under solen.

Jesu tjänst

När det gäller begreppet tjänst finns det inte något bättre ställe att börja på än hos Jesus. På ett centralt ställe säger han om sin egen uppgift: Människosonen har inte ”kommit för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många” (Matt. 20:28). Det handlar för Jesus med andra ord inte om att vara nummer ett. Han är inställd på något annat och han vill att också hans lärjungar ska ha samma inriktning: ”Nej, den som vill vara störst bland er skall vara de andras tjänare” (Matt. 20:26b).

Och när det gäller Jesus är det inte bara ord. Det är också verkstad. Jesus har givit oss ett verkligt exempel, klätt i kött och blod, nämligen sig själv. Paulus presenterar det mönster som vi har att efterlikna: Jesus antog ”en tjänares gestalt då han blev människa” (Fil 2:7). Han höll inte på det som han hade som Gud, utan avstod från det och utgav sig själv (2:6). Han ödmjukade sig (2:8a). I stället för att kräva lydnad och utöva makt, avstod han från makten och lydde själv – ända in i döden (2:8b).

Paulus påstår att det är just detta Kristi tjänande som har resulterat i hans upphöjelse (2:9a). Det är avståendet, utgivandet, ödmjukheten och lydnaden som är förklaringen till att Jesus fått namnet över alla andra namn (2:9b). Den inställningen hos Jesus rekommenderar Paulus till de kristna i Filippi och på andra platser. Han ställer fram Kristus som vårt exempel. Kristi tjänande förpliktar oss att tjäna som han. Vårt tänkesätt och vår attityd ska vara som Jesu (Fil. 2:5).

Detta mönster möter vi även på andra ställen i Bibeln. Vi känner igen det när vi läser om att Jesus tvättar lärjungarnas fötter (Joh. 13:4–9). Petrus gör en invändning. Han erbjuder sig

att tvätta Jesu fötter och inte tvärtom. Men det accepterar Jesus inte alls. Skälet till att det ska vara i den ordningen som Jesus säger, begriper inte Petrus. Han skulle komma att förstå längre fram. Jesus är tjänaren. Lärjungarna blir betjäna av honom. Det är utgångspunkten och mönstret. Jesu tvättande är ett exempel för oss att följa (13:12–16).

Efter Jesu tjänst

Tjänarens tjänande kommer således efter Jesu tjänande. Vår tjänst kommer efter Jesu tjänst och bygger djupast sett helt och hållet på hans. Vår gärning följer på Jesu gärning och förutsätter den. Vi tjänar inte för att förtjäna Guds ynnest. Vi tjänar för att vi äger Guds ynnest och kärlek. Våra goda gärningar är ett utflöde och ett resultat av Guds kärlek och goda gärning i Kristus.

Kallelsen till tjänande finner vi inte bara hos Jesus och i Nya testamentet. Den genomsyrar hela Bibeln. Även exempelvis kärleksbuden förstås bäst i termer av tjänande. All kärlek omsatt i handling innebär tjänande. Det är arbete och ansträngning för någon annan. Däremot gäller inte det omvända – det vill säga att allt tjänande är uttryck för kärlek eller sker i kärlek. Att städa en toalett kan beskrivas som ett objektivt uttryck för kärlek, men behöver inte vara det i subjektivt avseende, dvs i sanning. Det kan ske med nästans bästa för ögonen, men kan också ske i vredesmod eller av enbart plikt och utan glädje.

Kulturuppdragets tjänst

Praktiskt taget allt arbete vi utför kan beskrivas som – och är – tjänande i förhållande till nästan och ytterst i förhållande till Gud. I begynnelsen gav Skaparen människan en kallelse som ibland – helt riktigt – har beskrivits som ”kulturuppdraget”. Det återfinns i 1 Mos. 1:28. Människorna tillsägs att vara ”frukt-samma och föröka sig och uppfylla jorden”.

All kärlek omsatt i handling innebär tjänande.

Den moderna människan tror att den verkliga friheten finns i den totala friheten – utan några band eller förpliktelser till någon eller något.

Att förverkliga den kallelsen innebär faktiskt tjänande.

Sexuellt samliv är inte enbart njutning – om det nu är någon som anser det eller tror det. Det är tjänande. Det är inte till bara för min skull utan för den andres. Och för en ny generations skull. Därför kräver det äktenskapets inhägnad. (Det finns också en aspekt av förening mellan man och kvinna till ett som Bibeln lyfter fram (1 Mos. 2:24, 1 Kor. 6:16). Ur biblisk synvinkel är det alltid förknippat med fruktsamhet och förökning och därför alltid tjänande. Barn behöver vägledning, torra blöjor, hjälp att lära sig klockan, någon som tvättar strumpor och lakan, ett öra som lyssnar på berättelsen om olycklig kärlek en ny innebandyklubba etc. Att uppfostra, försörja och sörja för barn är alltid förknippat med arbete – hårt och dagligt arbete. Det innebär med andra ord tjänande att vara fruktsamma, föröka sig och uppfylla jorden.

Om vi ser det från barnets perspektiv blir det klart att en huvuduppgift är ”att lägga jorden under sig” (1 Mos. 1:28). Det nyfödda barnet har inte erfarenhet av att andas, äta från ett bröst, tala eller gå. Det måste läras. Genom att om och om igen forma läpparna till de nya orden ”mamma” eller ”vatten”, lär barnet sig

att påkalla omgivningens uppmärksamhet och att kommunicera sin vilja på ett tydligare sätt än genom att bara skrika. Det är en form av tjänande i den meningen att det underlättar för omgivningen att hjälpa barnet. Att lära sig köra bil och ta körkort ger förutsättningar för att kunna tjäna genom att skjutsa sina barn och deras kompisar till simskolan, eller att erbjuda sina tjänster yrkesmässigt inom ramen för en taxirörelse. På samma sätt ger det den som har ”lagt jorden under sig” genom att lära sig att hantera en hammare, dator eller stavmixer möjligheter att tjäna och vara till hjälp för andra.

Arbete för förtjänst eller i Guds tjänst

Det är ett stort missförstånd att anse vårt arbete endast vara till för att tjäna ihop till det egna levebrödet eller för att bli rik. Så tänker den som inte har med Gud i sin tanke. Det är den gudlösa människans perspektiv. Från kristen horisont står arbetet i första hand i Guds och medmänniskans tjänst. Det perspektivet har den nutida människan förlorat. Även skolan och studier har på detta sätt tömts på sitt egentliga innehåll och mening. Att lära om Guds skapelse och gärning är gott nog i sig själv. Det är en tjänst, ja ytterst en gudstjänst eller lovsång till Skaparen.

Det är Guds vilja att vi utforskar och lär oss om hans skapelse. Det är för det vi är till. Det är denna vardagslivets helighet och höghet som gått förlorad i vår tid.

I det moderna perspektivet korrumpas och förstörs all vår tjänst genom att tvunget skola rättfärdigas med något annat mål än Guds ursprungliga. Studier är för att få bra betyg. Bra betyg är till för att få ett bra arbete. Bra arbete är till för självförverkligande eller för att bli rik, berömd eller högt ansedd.

Den kristne behöver inte på detta sätt låta sig korrumpas eller på annat sätt låta ändamålen helga medlen. Han kan fritt och frimodigt tjäna sin Herre och nästa i såväl arbete som studier på grund av insikten att Gud vill att vi ska arbeta – inte för egen vinning utan i medmänniskans och Guds tjänst.

Gud kallar oss så att tjäna i familjen, i yrket, i Guds rike, i samhället. Det sker alltid i Kristi tjänst. Den kristne är Kristi slav, (1 Kor. 7:22). Paulus förklarar: Innan ni kom till tro, var ni syndens slavar. Nu är ni slavar under rättfärdigheten (Rom. 6:17–18). Den som har blivit befriad från synden har blivit Guds slav (Rom. 6:22). Det är hos Kristus och i hans tjänst vi finner den största friheten. Det tror inte den moderna människan. Hon tror att den verkliga friheten finns i den totala friheten – utan några band eller förpliktelser till någon eller något. Det är inget annat än verklig dårskap. Den maximala mänskliga friheten äger i stället verkligen Kristi slav som är dömd att tjäna en bättre herre än synden, eller bättre och rättare, befriad till att tjäna – inte synden utan sin Herre.

C. FÖRESPRÅKARENS TJÄNST

Förespråkaren (*parakletos*) eller advokaten hämtar som vi har sett ovan sin kallelse och förebild från Gud själv och hans natur. Vi har sett att Kristus och Anden uttryckligen kallas för hjälpare eller förespråkare. Vi har också sett att

flera av Bibelns stora personligheter har ägnat sig åt att lägga sina ord för en annan och på det sättet gett uttryck för en likhet med Gud som människan som Guds avbild är kallad till.

Vi har också noterat att tjänande-begreppet är djupt rotat i den bibliska uppenbarelsen, att de kärleksbud och kulturuppdrag som Gud gett oss väl kan förstås i termer av tjänande.

Mot denna bakgrund vill jag avslutningsvis framföra några synpunkter gällande den yrkesmässigt verksamme förespråkarens eller advokatens tjänst.

Kompetens och tjänst

Förutsättningen för tjänsten är att det finns viss kompetens, yrkeskompetens. Den består i att känna lagen ("lagfarenhet"), att veta något om domstolsprocessen eller ett ärendes handläggning vid myndighet liksom i förmåga att kunna tillämpa lagen på en människas situation (trafikskada, asylbehov) eller handlande (brott). Kompetensen inbegriper även färdigheter som att kunna formulera eller verbalisera en talan eller ett försvar i tal eller skrift.

Det praktiska arbetet kan röra sig om att ge råd i en given situation om hur man kan eller bör agera för att få träffa sina barn eller få betalt för en fordran. Det kan även vara fråga om ta emot ett uppdrag att inför domstol eller myndighet företräda en asylsökande, tala för en förälders sak i fråga om ett barns boende eller biträda den som är misstänkt för brott. Uppdraget innefattar uppgifter som att framställa yrkanden och grunder för talan, föra bevisning och att plädera för saken.

Det skall ske med diskretion, med endast klientens bästa för ögonen och utan att förespråkaren lämnar medvetet oriktiga uppgifter. Då är det verkligen en tjänst som kan utföras med höguret huvud. Då kan utförandet av uppdraget även räknas som en tjänst för Gud. Det är det Gud önskar se och kallar till.

Förespråkarens tjänst är en tjänst där ordet

Den största friheten finns hos Kristus och i hans tjänst.

och språket står i centrum och som bygger starkt på klientens förtroende för advokaten. Det är en tjänst som ger djupa inblickar i människans själ, i mänskligt mörker och förtvivlan, i mänskliga tillkortakommanden, brister, felaktiga prioriteringar liksom i vad som kan uppfattas som ren ondska.

Inte heller advokaten är fri från synd – till skillnad från den förespråkare vi möter i 1 Joh. 2:1. Om honom, Jesus Kristus står det som ovan påpekats att han är rättfärdig.

Många gånger kan en kristen advokat kanske önska att han eller hon skulle kunna leda klienten till tro på Kristus, räcka denne ett ord på vägen eller tillsammans be för denne. Det är inte alltid möjligt inom ramen för förhållandet till klienten. Däremot är det inte förbjudet att på sin kammare be för en klient vare sig att uppdragets utförande ska gå bra eller att vederbörande skall lära känna Kristus. Inget hinder finns för det.

Avslutande synpunkter

Bibeln innehåller undervisning som är relevant för hela spektrat av den mänskliga erfarenheten. Den bygger från början till slut på den förutsättningen att Gud finns och utgör förutsättningen för allt liv. Den utgångspunkten finns inte för dagens människa som med sitt avståndstagande från Gud och hans Ord står utlämnad till sina egna subjektiva uppfattningar om livets mening och spelregler. Hon kan mer eller mindre medvetet distansera sig från det arv från en gångens tid då kristendomens tankevärld i många stycken utgjorde en själv-

klar utgångspunkt. Det arvet sätts regelmässigt i fråga när egna subjektiva tyckanden strider mot en tidigare gängse uppfattning. Upplysningens tvångströja och en närmast religiös tro på evolutionen, förhindrar effektivt en seriös utvärdering av det bibliska alternativet från dess egna utgångspunkter.

I liknelsen om den barmhärtige samariten ser vi gärna dennes handlande som uttryck för verklig icke-diskriminerande kärlek och omtanke. Hans agerande framstår som särskilt förebildligt eftersom det sker ideellt. Men för reformatörerna var det ingalunda nödvändigt att en tjänst skulle tillhandahållas utan betalning för att gälla som god gärning. I själva verket är det endast de första vårdande åtagande till förmån för den misshandlade mannen i liknelsen som sker vederlagsfritt. Den fortsatta vården sköter vårdshusvärden om – mot betalning (Luk 10:25–37). Om tjänande sker mot betalning eller inte är underordnat bedömningen av dess värde som tjänst för nästan och ytterst Gud. Bibelns undervisning om tjänst är tillämpbar på vardagslivets uppgifter såväl i yrket som i hem och familj.

En förespråkares tjänst kan därför utföras lika väl inom ramen för advokatens yrkesverksamhet, av en förälder vid barnets tandläkarbesök som på knä i förbön till förmån för en kär cancersjuk väns hälsa eller väg ur djup anfäktelse.

Peter Henrysson

Redaktör och advokat, Lund

Trons tecken

”Ty om ni förlåter människorna deras överträdelser, skall er himmelske Fader också förlåta er.” MATT. 6:14

KRISTUS HAR VELAT KNYTA syndernas förlåtelse till vårt förlåtande. Det är för att på så sätt binda samman de kristna i inbördes kärlek. Näst efter tron och den mottagna förlåtelsen bör det vara deras högsta angelägenhet att om och om igen förlåta sin nästa. I förhållande till Kristus skall vi leva i tron; i förhållande till nästan skall vi leva i kärlek så att vi inte vållar varandra besvär eller skada. I stället skall vi tänka att vi alltid bör förlåta, även när något ont har orsakats oss. Det händer ju ofta i livet. Om vi inte gör det, skall vi veta att inte heller vi skall bli förlåtna.

Förlåtandet blir ett fast och starkt band som håller oss samman. Så blir vi inte oense inbördes och vållar splittring. I stället fördrar vi varandra och förblir helt ense. När detta sker har en kristen människa blivit fullkomlig. Hon både tror och älskar rätt. De fel som annars finns hos henne, skall utplånas i bönen, förlåtas och tillges helt.

Men Kristus grundar ju med dessa ord förlåtelsen på våra gärningar och säger: Om ni förlåter nästan, så skall ni bli förlåtna! Det är väl inte att grunda förlåtelsen på tron? Svar: Syndernas förlåtelse sker på två sätt. Dels sker det genom evangelium och Guds Ord, som tas emot inuti hjärtat för Gud, genom tron. Dels sker det också i det yttre genom gärningarna.

2 Petr. 1:10 säger om det: ”Var desto ivrigare, mina bröder, att göra er kallelse och utkorelse fast.” Här vill aposteln att vi skall bevisa, att vi har tron och syndernas förlåtelse. Det vill säga att vi gör sådana gärningar att man skall märka och känna igen trädet på frukterna. Det skall bli tydligt att det är ett gott och inte ett ruttet träd. För där en verklig tro finns, där följer också med visshet goda gärningar. Så är en människa både i det inre och i det yttre from och rättfärdig, både för Gud och för människor. För det är på grund av den följden och frukten man kan försäkra sig själv och andra att man verkligen tror. Det skulle man annars inte kunna se eller veta.

På samma sätt är också den yttre förlåtelsen, som man visar i handling, ett säkert tecken på att man har syndernas förlåtelse hos Gud. Och omvänt, om förlåtelse inte bevisas mot nästan, har man ett säkert tecken på att man inte heller har syndernas förlåtelse hos Gud, utan fortfarande är kvar i otron.

Och för att ännu mer locka oss har Kristus även använt vänliga ord. Han säger just så: ”Om ni förlåter människorna deras fel m.m.”. (Detta mildare ord ”fel” har Luther i sin översättning i stället för ”överträdelser”. Översättarens anm.) Han säger inte deras ondskas och illvilja eller våld och orätt. Ty ett fel kallar han

en sådan synd, som sker mer av svaghet och okunskap än av ondska.

Varför förringar han och förminskar nästans synd på det sättet? Vi ser ju ändå ofta, att många syndar uppsåtligt av enbart elakhet och ond vilja. Han gör det därför att han vill slå ned vreden hos dig och beveka dig att gärna förlåta. Han är mer angelägen att göra ditt hjärta mildt och vänligt, än att göra synden så stor som den verkligen är.

Ty för Gud är och skall den vara så stor, att den förtjänar den eviga fördömsen och stänger himmelen även om det är en liten synd och endast en svaghet. Men han vill inte att jag och du skall se så på synden. För det är inte vår sak att straffa synden utan att förlåta den.

Alltså skall du tänka: Om än min nästa har gjort mig emot av ondska, så beror det på att han är vilseförd, fången och förblindad av djävulen. Därför skall jag vara god och i stället förbarma mig över honom som över den som är övermannad av djävulen. Så har också Kristus själv gjort emot oss när han bad på korset: ”Fader, förlåt dem, ty de vet inte vad de gör.”

Om du har en sådan inställning mot din nästa så skall också Gud på samma sätt visa ett mildt och vänligt hjärta mot dig tillbaka. Han skall då också göra den stora och svåra synd som du har gjort, och fortfarande gör mot honom, så liten att han bara kallar den för ett fel. Det vill säga under förutsättning att du bekänner synden och ber om förlåtelse.

*Fader, Du som vill förlåta
dem, som brutit mot din lag,
när de rätt sin synd begråta:
giv mig nåd, att också jag
kan förlåta andras brott,
gärna gör min ovän gott.*

Martin Luther

Evangelisk själaspis för hemmet

Onsdag, Fjärde veckan efter Trefaldighet, s. 335.

Bibliska betraktelser för var dag i året ur Dr M Luthers Skrifter
Utvalda och ordnade av Julius Leopold Pasig

Stockholm 1882. Bearb. av red.

Begrunda är en bilaga till
*Till Liv – evangelisk-luthersk
missionstidning* – organ för
Evangelisk Luthersk Mission
– Bibeltrogna Vänner (ELM-BV).

Äldre artiklar i urval återfinns på
www.tillliv.se

Redaktionsråd

Anders Månsson
Thomas Nilsson
Peter Henrysson
(redaktör)
Tel. 046-211 84 61
begrunda.red@telia.com

Prenumeration

Helår 70 kr/år för Till Liv-prenumerant
Helår 90 kr/år för övriga (två nummer/år)
Kontakta:
Annika Lind
Göingegatan 1 A
286 32 Örskelljunga
prenumeration.tillliv@hotmail.com

Kan rekvireras

som småskrift på BV-Förlag,
0435-521 77 för 45 kr/ex.

Grafisk form

Design för Livet HB
till.liv.design@telia.com